CHALMERS

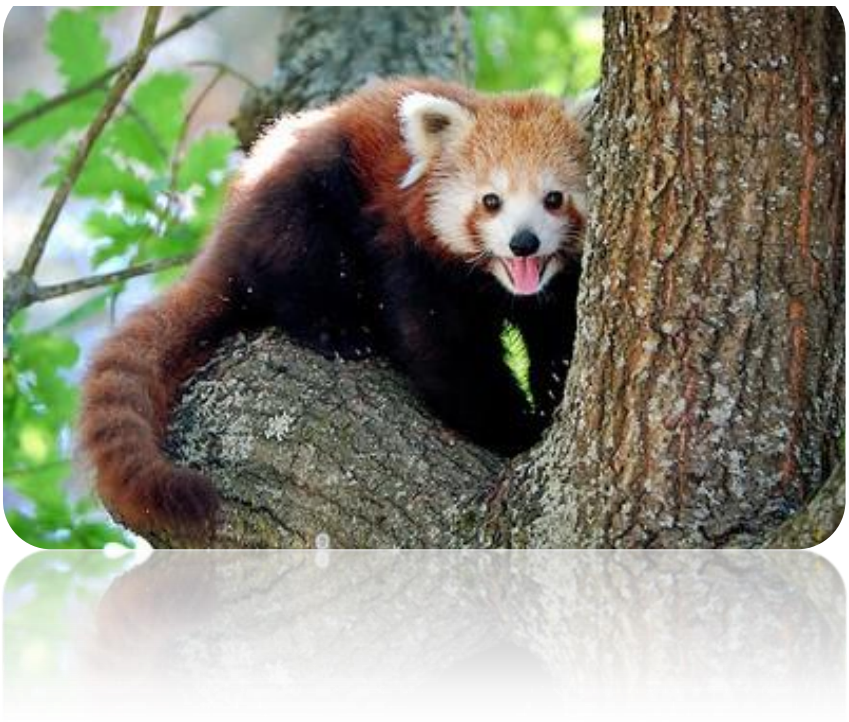

Environmental certification of Borås Djurpark AB

Miljödiplomering av Borås Djurpark AB

Examensarbete inom högskoleingenjörsprogrammet maskiningenjör

Samuel Ottosson

Andreas Samuelsson

Institutionen för produkt- och produktionsutveckling

CHALMERS TEKNISKA HÖGSKOLA

Göteborg, Sverige 2013

Sammanfattning

Detta arbete är en utförlig miljöutredning av Borås Djurpark AB, med tillhörande dokumentation för att få ett miljöcertifikat. Borås Djurpark AB är en verksamhet som innefattar en djurpark, en restaurang och en camping. Syftet med arbetet har varit att ta fram en gemensam miljöutredning, för tre separata verksamheter inom samma företag. Arbetet har inneburit att mycket underlag fått tas fram via tredjeparter och myndigheter, för att anpassa utredningen till ändamålet. Underlaget har sedan implementerats i den dokumentation vi tagit fram. Detta har varit den övergripande metodiken i projektet.

Resultatet av arbetet är ett komplett underlag för en miljödiplomering, med bland annat miljöpolicy, resepolicy och en åtgärdsplan för vad som bör göras i framtiden. Arbetet bedöms ha fungerat mycket bra och vi bedömer att den metod vi tagit fram för gemensam dokumentation skulle kunna användas av andra verksamheter med liknande problematik och frågeställning. Målet för projektet är att Borås Djurpark AB ska få allt underlag för att få ett miljödiplom.

Abstract

This thesis is an environmental investigation of Borås Djurpark AB, with all the inherent documentation to receive a certification. Borås Djurpark AB is an operation containing a zoo, a restaurant and a camping. The purpose of the collaboration has been to create a common investigation for these three parts. The investigation is a vital part of the company's effort to become certified in accordance with Miljödiplomering. The project has contained a lot of documentation research and gathering through authorities and third parties. This helped adapting the content to our final goal. The result of this research was then implemented into the documentation we created ourselves. This way of working has characterized the entire project.

The result of our work is a gathering of all the parts needed to receive the certification, containing among other things: an environmental policy, a traveling policy and a plan for the narrow future to improve the company's possibilities of getting their certification. We consider the project a success and we feel that our developed method for common documentation could be used by other companies with similar problems. The ultimate goal for the project has been to give Borås Djurpark AB all the documentation required to achieve their certification.

Innehållsförteckning

1. Inledning 1

1.1 Bakgrund 1

1.2 Syfte med utredningen 1

1.3 Avgränsningar 2

1.4 Frågeställning 2

2. Verksamhetsbeskrivning 3

2.1 Verksamheten 3

2.2 Organisationen 4

2.3 Flödesschema 5

3. Teoretisk referensram 7

3.1 Begreppet hållbar utveckling 7

3.2 Ledningssystem 8

3.3 Miljöledningssystem 8

3.4 Ledningssystem för kvalitet 9

3.5 Ledningssystem för socialt ansvar 9

3.6 ISO 14000 10

3.7 Miljödiplomering 10

3.8 Miljödiplom – Miljöplan 12

3.9 Miljödiplom – Policy 13

3.10 Kommunikation 13

3.11 Intressenter 14

3.12 Lagar och tillsynsmyndigheter 14

3.13 Regler – transport och miljöbilar 16
3.14 Regler – Avfall 16
3.15 Befintlig miljöutredning 16
3.16 Riskbedömning, regler och bokföring av kemikalier 17
3.17 Bedömning av miljöaspekter 17
4. Metod 18
4.1 Allmänt tillvägagångsätt 18
4.2 Var står vi just nu? 18
4.3 Dokumentation 19
4.3.1 Utformning av checklistan 19
4.3.2 Slutresultat checklista 19
4.3.3 Miljöutredning 19
4.3.4 Miljöpolicy 20
4.3.5 Avfallsrutin 20
4.3.6 Avfallsredovisning 20
4.3.7 Miljöplan 20
4.3.8 Kemikalieförteckning 20
4.3.9 Bedömning av miljöaspekter 21
4.3.10 Inköpsrutin 21
4.3.11 Resepolicy 21
4.3.12 Kompetensplan 21
4.3.13 Energiplan och miljöberättelse 21
4.4 Lagstiftning och tillsynsorgan 21
4.5 Ägande och intressenter 22
4.6 Kommunikation och anseende 22
4.7 Utvecklingspotential 22
5. Resultat 23
5.1 Nulägesanalys av checklista 23
5.1.1 Djurpark 23
5.1.2 Restaurang 23
5.1.3 Camping 23
5.2 Dokumentation 23
5.2.1 Utformning av checklistan 23
5.2.2 Slutresultat checklista 24

5.2.3 Åtgärdsplan 24
5.2.3.1 Djurpark/Restaurang 25
5.2.3.2 Camping 25
5.2.4 Miljöutredning 27
5.2.5 Miljöpolicy 28
5.2.6 Avfallsrutin 28
5.2.7 Avfallsredovisning 28
5.2.8 Miljöplan 28
5.2.9 Kemikalieförteckning 29
5.2.10 Bedömning av miljöaspekter 29
5.2.11 Inköpsrutin 29
5.2.12 Resepolicy 30
5.2.13 Kompetensplan 30
5.2.14 Energiplan och miljöberättelse 30
5.3 Lagstiftning och tillsynsorgan 31
5.4 Ägande och intressenter 32
5.5 Kommunikation och anseende 32
5.6 Utvecklingspotential 32
6. Diskussion 33
Referenser 34
Bilagor 37
Bilaga 1 – VD har ordet 37
Bilaga 2 - Nulägesanalys 38
Bilaga 3 – Färdig checklista 45
Bilaga 4 – Miljöutredning 56
Bilaga 5 – Miljöpolicy 65
Bilaga 6 – Avfallsrutin 66
Bilaga 7 – Avfallsredovisning 69
Bilaga 8 – Miljöplan 71
Bilaga 9 – Lista på förändrade kemikalier 73
Bilaga 10 – Bedömning av miljöaspekter 74
Bilaga 11 – Kompetensplan 80
Bilaga 12 – Lagförteckning 84

1. Inledning

Vi som utför det här examensarbetet heter Samuel Ottosson och Andreas Samuelsson. Vi går på Chalmers Tekniska Högskola i Göteborg, på maskiningenjörsprogrammet med inriktningen teknisk utveckling. Inriktningen behandlar ämnen inom framförallt projektledning, produktframtagning och hållbar utveckling. Vi delar ett intresse för miljöfrågor, hållbar utveckling och miljörelaterade problem. Motivet med denna miljöutredning är att tillsammans med Borås Djurpark AB uppfylla kraven för att få en miljöcertifiering på hela Borås Djurpark ABs anläggningar.

1.1 Bakgrund

Borås Djurpark AB är ett helägt kommunalt bolag som ägs av Borås Stad. Idag har företaget en camping (Borås camping), en restaurang (Savannrestaurangen) och en djurpark (Borås Djurpark). En ofullständig miljöutredning på djurparken har genomförts i form av ett tidigare examensarbete, men inget på restaurangen eller campingen. Projektets mål är att göra en miljöutredning på restaurangen och campingen för att sedan foga samman alla verksamheter och göra klart utredningen på djurparken. Detta ska resultera i en gemensam certifiering för de tre olika delarna.

Bakgrunden till detta projekt är företagets vilja att sprida en miljömedvetenhet. Varje år är det ungefär 300 000 stycken besökare som kommer till parken. Det är därför viktigt för verksamheten att få ut sitt budskap om hållbar utveckling och bevarande av den biologiska mångfalden. En viktig hörnsten i detta arbete är att bli miljöcertifierade, då detta ger en form av bevis på ett miljöarbete. Detta kan man sedan kommunicera såväl till allmänheten och besökarna, som samarbetspartners och leverantörer.

Borås djurpark har som målsättning att miljöcertifieringen skall bli klart under våren 2013, och detta är en av de stora ambitionerna för verksamhetsåret 2013. VD Bo Kjellson lägger fram detta tydligt i 2012s årsredovisning[1] (Bilaga 1).

1.2 Syfte med utredningen

Projektets syfte är att få företaget certifierat inom miljödiplomering. För att åstadkomma detta krävs miljöutredningar för campingen och restaurangen. Certifieringen i fråga är miljödiplomering[2]. Syftet är även att vi ska analysera och sammanfoga den tidigare genomförda miljöutredningen på själva djurparken med de två nya som vi ska ta fram.

[1] Borås Djurparks årsredovisning 2012
http://www.boras.se/download/18.441cc4db13d44650e30800034799/20130318-2c.pdf
[2] http://www.miljostegen.se/miljodiplomering_svenskmiljobas.html

1.3 Avgränsningar

Arbetet kommer att omfatta miljöutredning av parkens restaurang och camping, såväl som en analys av vilka intressenter som påverkas av en certifiering, och eventuell framtida utvecklingspotential. Vi har fått information om att arbetet preliminärt inte kommer att innefatta djurparken. Viktigt att nämna här är att en befintlig rapport på djurparken tillhandahålls, men om denna är ofullständig tillkommer även arbete på denna del av verksamheten att förekomma. Vi väntar oss således att ingen större mängd arbete kommer krävas för djurparken, då handledaren informerat oss om att en liten komplettering kan behövas.

1.4 Frågeställning

Vårt arbete kommer att kretsa runt följande frågor:

- Räcker verksamhetens nuvarande tillstånd för att uppfylla miljöförvaltningens krav?
- Är det möjligt att ha gemensam dokumentation för tre verksamheter som skiljer sig så mycket från varandra?
- Vilken utvecklingspotential finns i framtiden inom miljöledningssystem?
- Vilka intressenter kommer att påverkas av en eventull certifiering?
- Vilka är de mest relevanta lagstiftningarna för verksamheten?
- Vilka är de tillsynsmyndigheter som kontrollerar att lagarna följs?
- Vilka genomför certifieringen och vad kommer vara av störst vikt?
- Hur kan man kommunicera sitt miljöarbete till intressenter och partners?
- Vad är det affärsmässiga syftet med miljöcertifieringen, vilka dörrar öppnas?
- Hur utformar vi en gemensam dokumentation, som tillåter de separata verksamheterna att tillgodoräkna sig miljöarbete, även om detta miljöarbete inte utförs på alla delar av företaget?

2. Verksamhetsbeskrivning

2.1 Verksamheten

Borås djurpark är enligt de själva en av Sveriges största och mest moderna djurparker som ligger i sydvästra Sverige (Figur 2.1). Djurparken har en historia från 1962 då Sigvard Berggren tillsammans med kommunalmän startade Borås Djurpark. Det finns närmare 600 djur av ungefär 65 arter i djurparken med en yta av 40 hektar[3]. I djurparken ligger en nyinredd restaurang med vacker utsikt över de afrikanska djuren på savannen. På djurparken finns även 5 stycken kiosker (Pingvinkiosken, Apkiosken, Sjöboden, Bongokiosken och Zebrakiosken). Det finns också 2 stycken caféer (Björncafét och Gårdscafét), samt en glassbar[4]. Även camping (Borås camping) finns tillgänglig, vilket underlättar för de gäster som kommer längre ifrån eller de som vill stanna lite längre.

Figur 2.1Lokalisering över anläggningen[5]

[3] http://www.boraszoo.se/djurparken/
[4] http://www.boraszoo.se/djurparken/mat-och-fika/
[5] http://kartor.eniro.se/query?what=maps&search_word=bor%C3%A5s&geo_area=&from=

Ungefär 400 meter ifrån djurparken ligger Borås camping (Figur 2.2) som är en utav Sveriges största citycampingar med sina 386 platser[6]. De har öppet året runt och har ingen förhandsbokning av campingplatser. Förutom campingplatser finns det även 66 stycken stugor[7] med 2, 4 eller 5 bäddar och STF Vandrarhem. Aktiviteter som campingen erbjuder under sommartid är bland annat ansiktsmålning, båttur, böcker, filmkvällar, fiske, lekrum, minitåg, tipspromenader, torsdagskvällar i centrum, trolleriföreställning och utomhusbad[8].

Figur 2.2 Karta över camping[9]

2.2 Organisationen

Borås Djurpark ABs organisation består av djurpark, restaurang, camping, konferensanläggning, utbildningsavdelning och veterinärklinik. Organisationen är beskriven i ett organisationsträd (Figur 2.3). Antalet heltidsanställda är 48 personer fördelade på de olika avdelningarna. Djurparken har 21 stycken djurvårdare, 11 stycken administrativ personal, 3 stycken utbildningspersonal och 4 stycken teknisk personal. Restaurangen och konferensavdelningen har 2 stycken administrativ personal. På campingen jobbar 3 stycken administrativ personal och 4 stycken teknisk personal. Under högsäsongen på sommaren anställs ungefär 80 stycken säsongsanställda, framförallt inom restaurangsidan som kioskpersonal. Företaget äger sina lokaler, förutom campingen som hyr sina lokaler av kommunen[10].

[6] http://www.borascamping.com/camping
[7] http://www.borascamping.com/stugor
[8] http://www.borascamping.com/sommaraktiviteter
[9] http://www.borascamping.com/camping/karta
[10] Anton Arnesson, Ginnette Flores, Ulrika Lindstam, Linn Snarset, 2013. Rapport för Miljöutredning Borås Djurpark. Göteborgs Universitet.

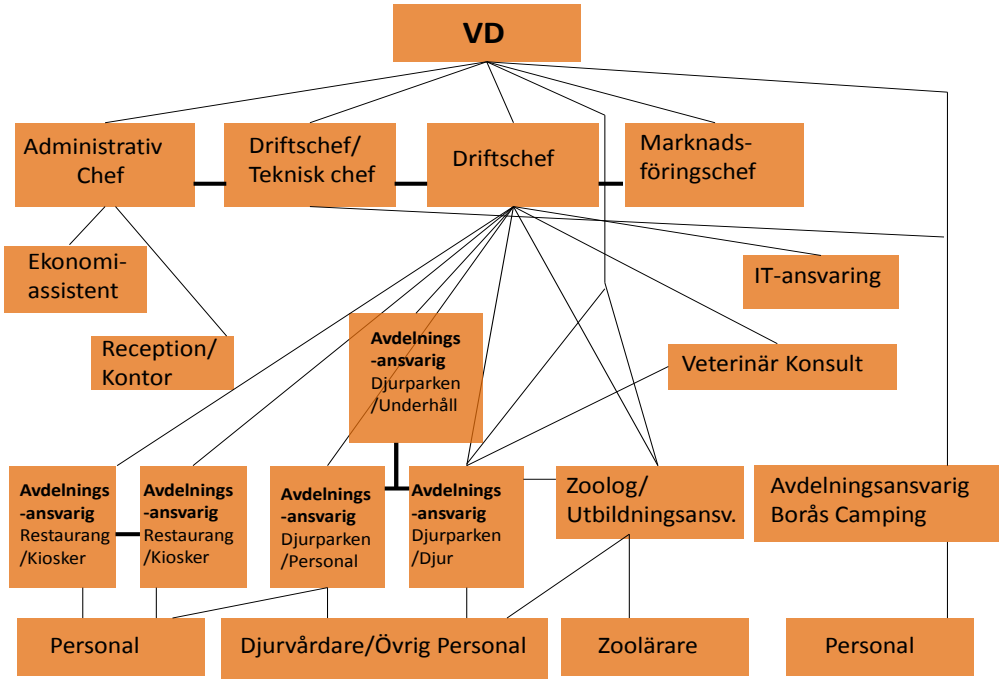

Figur 2.3 Organisationsträd[11]

VD Bo Kjellson har det yttersta ansvaret, och är företagets ansikte utåt och inåt. Den administrativa chefen har det ekonomiska ansvaret. Driftchef/teknisk chef har ansvaret för nybyggnationer och större renoveringar. Driftchefen har ett övergripande ansvar för all drift på företaget, på alla områdena. Marknadsföringschefen har som det låter ansvaret för företagets PR. De övriga befattningarna säger sig själva vad de har för ansvar.

2.3 Flödesschema

Företagets transporter innefattar leverans av post, mat till djuren, läkemedel och andra nödvändigheter. Organisationens användning av material är baserat på foder till djur, mat till restaurang, läkemedel, souvenirer, post, byggnadsmaterial, papper, fyllnadsmassor, djur, matavfall, gödsel, grenar/flis, wellpapp, brännbart material, metall, farligt avfall i olika fraktioner och djur. Avfallet från veterinärklinik och djur som har dött av sjukdom, samlas in av Blå Stjärnan 4-6 gånger per år. Resterande avfall samlas in av Borås Energi och Miljö AB en gång i veckan eller vid behov.[12] Flödesschemat finns i Figur 2.4.

[11] Anton Arnesson, Ginnette Flores, Ulrika Lindstam, Linn Snarset, 2013. Rapport för Miljöutredning Borås Djurpark. Göteborgs Universitet.
[12] Anton Arnesson, Ginnette Flores, Ulrika Lindstam, Linn Snarset, 2013. Rapport för Miljöutredning Borås Djurpark. Göteborgs Universitet

De olika lokalerna som finns på Borås Djurpark är kontor, verkstad, garage, lager, restaurang, kiosker, djurstallar, servicehus, campingstugor och vandrarhem[13]. Lokalerna värms upp med el, olja (är just nu enbart till som reserv vid behov, men denna ska inom några år bytas ut), bergvärme, solfångaranläggningar (ca 35 m^2) och fjärrvärme.

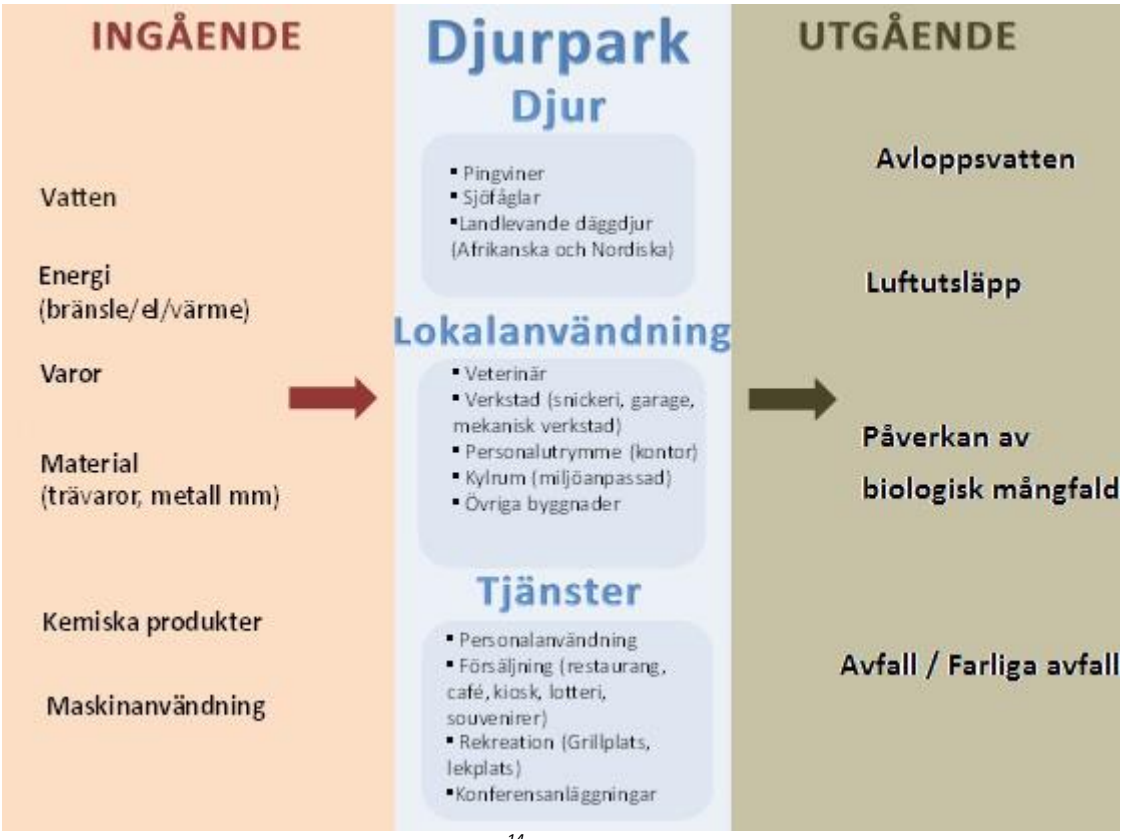

Figur 2.4 Flödesschema modifierad ifrån tidigare rapport[14]

[13] Anton Arnesson, Ginnette Flores, Ulrika Lindstam, Linn Snarset, 2013. Rapport för Miljöutredning Borås Djurpark. Göteborgs Universitet.

[14] Anton Arnesson, Ginnette Flores, Ulrika Lindstam, Linn Snarset, 2013. Rapport för Miljöutredning Borås Djurpark. Göteborgs Universitet.

3. Teoretisk referensram

3.1 Begreppet hållbar utveckling

Hållbar utveckling är idag ett uttryck som används flitigt inom olika områden, men vad innebär det som ett globalt begrepp? En tidigare premiärminister i Norge, Gro Harlem Brundtland, myntade en känd definition som lyder; ”en utveckling som tillfredsställer dagens behov utan att äventyra kommande generationers möjligheter att tillfredsställa sina behov”. Detta blev sagt av världskomissionen för hållbar utveckling, som leddes utav Brundtland, som på uppdrag av FN tog fram en rapport som beskriver miljöförstöringens samband med ekonomisk utveckling, och syftade till att etablera uttrycket ”hållbar utveckling” globalt.[15]

Den första FN-konferensen där man diskuterade hållbar utveckling hölls 1972 i Stockholm. Denna hade för avsikt att diskutera ett gemensamt synsätt och principer för att kunna vägleda och inspirera människor till att bevara sin miljö.[16][17]

Tjugo år senare, vid konferensen i Rio de Janeiro, den så kallade ”Riokonferensen”[18], togs en planering fram som tar upp hur arbetet med miljöförstöring, fattigdom och bristande demokrati skall gå till för att vi ska uppnå en hållbar utveckling. Här togs även fram den så kallade ”Riodeklarationen”, som bygger vidare på resultatet av det som bestämdes i Stockholm 1972. Båda dokumenten innehåller utkast på policys för att uppnå hållbar utveckling, med hänsyn till fattigdom, och de gränser som måste uppnås för att uppfylla globala behov. Utöver dessa dokument togs det fram två konventioner[19], FN:s konvention för klimatpåverkan, och FN:s konvention för biologisk mångfald.

Ytterligare tio år senare hölls en ny konferens i Johannesburg, 2002[20]. Vid detta möte kom man fram till att antalet ratificerade miljökonventioner ökat, vilket stärker den internationella regleringen av miljöarbete, som man såg ett behov av i Rio 1992.

Nu vid 2012 har man kommit fram till att vårt samhälle står inför en rad allvarliga utmaningar[21], som måste diskuteras.

- Finanskrisen
- Brist på livsmedel
- Brist på rent vatten
- Klimatsäkerheten
- Förlust av biologisk mångfald

[15] http://www.regeringen.se/sb/d/1591
[16] http://www.unep.org/Documents.Multilingual/Default.asp?DocumentID=97&ArticleID=1503
[17] http://www.regeringen.se/sb/d/1591
[18] http://www.earthsummit2012.org
[19] http://www.earthsummit2012.org
[20] http://www.earthsummit2012.org
[21] http://www.earthsummit2012.org/addressing-new-emerging-challenges

3.2 Ledningssystem

För alla verksamheter som producerar någon typ av varor eller tjänster finns ett stort antal utmaningar och svårigheter att tackla. Ledningssystem är olika sätt att systematiskt möta de krav som omvärlden ställer på verksamheten i fråga. Oavsett om det gäller kvaliteten på själva varan/tjänsten, verksamhetens miljöpåverkan, eller det sociala ansvarstagandet så finns det ledningssystem som kan hjälpa till att möta kraven. ISO (International Organization for Standardization[22]) har ett stort antal standarder för olika områden som ständigt utvecklas av organisationen själv. Inom ledningssystem förekommer certifieringar för de olika systemen. Dessa certifikat kan inskaffas av flera olika orsaker, vanliga anledningar är: [23]

- Samarbetspartners eller regler kräver det
- Det kan krävas för att garantera en viss kvalitet hos kunden
- Motivera personalen genom att sätta tydliga mål att arbeta mot gemensamt, för att uppnå certifikatet

Som nämnt ovan finns ledningssystem med olika huvudsyfte, såsom miljöpåverkan, kvalitet, och socialt ansvarstagande.[24] Dessa beskrivs mer ingående nedan.

3.3 Miljöledningssystem

Kunskapen om hur vi påverkar vår miljö ökar hela tiden, oavsett om det gäller ett kortare eller längre perspektiv. Intresset för denna kunskap växer sig allt starkare hos myndigheter och intresseorganisationer. Detta medför att regler och lagar som styr inom olika branscher anpassas successivt till ett mer miljömedvetet tankesätt, vilket gör att strävan och intresse hos näringslivet indirekt belönas.

Förutom den långsiktiga aspekten av miljöarbetet finns även en betydligt mer kortsiktig lönsamhetsfaktor. Det förekommer att kunder och partners kräver någon typ av miljöcertifiering och/eller ledningssystem hos sina leverantörer. Det är vanligt att det ingår i miljöledningssystem att kvalitetssäkra sina leverantörers miljöarbete genom att t.ex. ha en inköpsrutin eller liknande. En inköpsrutin är en form av policy som specificerar vad man skall fråga efter och vad som skall prioriteras vid inköp. På detta sätt är miljöledningssystem designade för att sprida miljömedvetenhet och kunskap automatiskt.

Bortsett från positivt anseende och gott samvete, går det även att göra en ekonomisk vinst med miljöledningssystem. Det finns ett antal praktiska exempel på att det faktiskt går att spara pengar genom att implementera ett sådant här system.[25]

[22] http://www.iso.org/iso/home.html
[23] http://www.iso.org/iso/home/standards/certification.htm
[24] http://www.iso.org/iso/home/standards/certification.htm
[25] Allander, Anders. 1997. *Vägen till miljöcertifiering.* 4. Uppl.

De kostnader som vanligen kan minskas är:

- Minskade energikostnader (El, Fjärrvärme, Bränslen)
- Avfallshanteringen blir billigare (Sopor för deponering, farligt avfall)
- Mindre kostnad för kemikalier (Mindre mängd kemikalier i processer mm).
- Mindre kostnad för råmaterial (Mindre material i komponenter mm).

3.4 Ledningssystem för kvalitet

Det finns ledningssystem och standarder för andra områden än miljöpåverkan. En aspekt som ofta står i centrum är kvaliteten på de varor eller tjänster man producerar. ISO har utvecklat en familj med standarder för styrning av kvalitet, känd som ISO 9000. I denna standardfamilj ingår ett antal delar som mer specifikt behandlar olika aspekter. Bland dessa kan nämnas:

- ISO 9001:2008 - Ställer upp krav för kvalitetsledningssystem
- ISO 9000:2005 - Innefattar de grundläggande koncepten , och terminologin
- ISO 9004:2009 - Beskriver hur man gör kvalitetsledningssystem mer effektiva
- ISO 199011:2011 - Ger vägledning inom externa och interna revisioner inom kvalitetsledningssystem

ISO 9001:2008 är mycket vanlig och används världen över av mer än en miljon företag och organisationer, kanske främst beroende på att den inte riktar in sig till någon speciell bransch alls. Den kan anpassas till i princip vilken verksamhet som helst. Denna standard är den enda i familjen som man kan bli certifierad inom, och finns i över 170 länder.

Inom ISO 9001:2008 krävs att man utför interna revisioner för att följa upp sitt arbete. Man kan också välja att hyra in en tredje part för att utföra revisionen, men detta är dock inget krav.[26][27]

3.5 Ledningssystem för socialt ansvar

Företag påverkar nästan alltid sin omgivning, oavsett vilken typ av verksamhet de bedriver. För att lära sig kontrollera påverkan av sin omgivning, krävs en medvetenhet om vad man tar och ger ifrån sig till sin närmiljö. Ett företags behov av olika naturresurser och energi kan ha näst intill obetydliga effekter på en plats, medan samma typ av resursbehov kan få allvarliga konsekvenser på en annan plats.

[26] Stockholm : Standardiseringen i Sverige (SIS), 2000. ***Ledningssystem för kvalitet. SS-EN ISO 9000 : principer och terminologi.*** **3 Vol.**

[27] http://www.iso.org/iso/home/standards/management-standards/iso_9000.htm

ISO har sett ett behov av en standard som bygger på socialt ansvarstagande, mer känd som ISO 26000. Denna standard vägleder företag i hur man arbetar på ansvarsfullt sätt gentemot sin omgivning, vilket i detta sammahang innebär att man agerar moraliskt, och inte döljer sitt arbetssätt. Standarden syftar också till att lära ut sätt att engagera de intressenter som påverkas av ens arbete. ISO 26000:2010 ställer inga krav, utan är mer ett förtydligande och en beskrivning av socialt ansvar, och man kan därför inte bli certifierad.

ISO 26000 lanserades 2010 och är ett resultat av diskussioner mellan många intressenter världen över, däribland regeringsrepresentanter, industrin och fackföreningar. [28] [29]

3.6 ISO 14000

ISO 14000-familjen är en bred standard som omfattar många olika aspekter inom hållbar utveckling och miljöledning. Standarden har mycket att erbjuda företag som vill identifiera och kontrollera sin påverkan på miljön.

Inom ISO 14000-familjen finns ISO 14001:2004 och ISO 14004:2004 som innehåller riktlinjer om miljöledningssystem. De övriga standarderna inom ISO 14000 innefattar bland annat livscykelanalys, kommunikation och revisioner. ISO 14001 innehåller inga satta krav på specifik miljöprestanda, utan är mer en strukturvägledning som ska underlätta när ett företag vill införa ett miljöledningssystem. ISO 14001 kan användas som en försäkran för intressenter att man mäter och förbättrar sin miljöpåverkan.

3.7 Miljödiplomering

Inom Sverige har en certifiering tagits fram som grundar sig i ISO 14001. Kraven i standarden är satta av Svensk Miljöbas och certifieringen är känd som Miljödiplom. En certifiering innebär bland annat att man utbildar sin personal i grundläggande miljökunskap. Man kartlägger också verksamhetens miljöpåverkan och planerar samt genomför olika typer av förbättringar successivt. Liksom inom ISO 14000 så är nyckelordet i miljödiplomering ”ständig förbättring”. Detta tar sig uttryck på så vis att man årligen reviderar sitt miljöarbete för att få behålla sitt miljödiplom och kontrollerar att man gör framsteg inom sina uppsatta miljömål. Viktigt att notera här är att det inte handlar om kolossala förbättringar för att få behålla sitt diplom, utan snarare att man arbetat vidare med eventuella mål man satt upp och kan påvisa detta.

De myndigheter som utför certifieringen och reviderar verksamheten varierar beroende på var i landet verksamheten befinner sig. I Stockholm finns Miljöstegen som utfärdare av certifikat, i Göteborg finns miljöförvaltningen och i Jönköping finns Miljöstrategen. Alla de ovanstående verksamheterna är så kallade tredjeparter som arbetar med miljöfrågor och hållbar utveckling.

[28] http://www.iso.org/iso/home/standards/iso26000.htm
[29] Anonym, 2011, ISO 26000, Conslusion, *Business an environment,* Nr 3, Aspen publishers inc.

Inom Miljödiplomering behandlas följande områden av verksamheten:

- Lokaler – Behandlar förbrukningen av energi och vatten.
- Personal – Gäller kompetens inom miljöområdet och delning av information bland personalen.
- Kontorsmateriel – Man redovisar hur väl man tar hänsyn till miljön vid val av maskiner och förbrukningsmaterial (miljömärkningar).
- Varor och tjänster – Man skall tillämpa miljötänk vid val av t.ex. visitkort och broschyrer. Vid omdiplomering skall man även visa att man använder sig av sin certifiering i sin marknadsföring.
- Avfall – Man visar hur väl man återanvänder material och undviker engångsmaterial. Man beskriver också sitt avfall i en avfallsredovisning. Även en rutin för hur man hanterar sitt avfall behövs.
- Resor och transporter – Behandlar saker såsom resepolicy, om man har miljöbilar, om dessa har dubbdäck eller inte m.m.
- Kemikalier – Man skall ha en förteckning över alla kemikalier man brukar, och redovisa i vilken utsträckning man använder dem.

Något som kännetecknar miljödiplomering är dokumentationen, mer specifikt en checklista. Denna lista är uppdelad i två huvudsakliga delar, en med 10 obligatoriska punkter som måste uppfyllas och en med punkter som 75 % måste uppfyllas.

De tio obligatoriska punkterna är:[30]

- Man följer gällande miljölagstiftning, och har inga anmärkningar på in verksamhet
- Man har en utsedd miljösamordnare
- Man har en aktuell miljöutredning, där den viktigaste miljöpåverkan finns dokumenterad
- Man har en dokumenterad redovisning över hur man sorterar sitt avfall
- Man har en förteckning över sina kemikalier
- Man har en miljöpolicy
- Man har en miljöplan
- Man har en inköpsrutin som styr mot miljöanpassade och etiska inköp
- Medarbetare har en grundläggande miljöutbildning
- Medarbetare informeras om företagets miljöarbete och deltar i detta aktivt. Andra intressenter informeras

[30] http://www.miljostrategen.se/privat/checklistor-2012

Utöver dessa finns ett stort antal åtgärdspunkter. Utav dessa åtgärdspunkter måste minst 75 % vara uppfyllda för att man skall få ett diplom. Det finns fyra olika modeller av checklistan, en ”standard” som innefattar de ovan listade områdena inom miljödiplom och allmänt hållna punkter och en för hotell- och restaurangverksamhet. Listor för skolverksamhet och tillverkande företag finns också. Det som skiljer dem åt är att de ”specificerade” listorna innehåller några extra punkter som behandlar denna typ av verksamhet.

Miljödiplomering har visat sig ge det resultat som man i många fall eftersträvar med arbetet. Ett exempel på detta är följande citat från Elite Hotel Park Växjö, när de blev tillfrågade om det affärsmässiga och miljömässiga resultatet av Miljödiplomering:

> ”*Affärsmässigt gör det oss till en mer intressant aktör jämfört med våra kollegor. Vi har fått affärer tack vare diplomeringen och även skrivit större avtal med företag som berättat att vårt miljöengagemang varit en avgörande faktor. Miljömässigt har arbetet påverkat inställningen hos våra medarbetare. Vi pratar och tänker miljö betydligt mer idag. Eftersom allt vi gör påverkar borde det ju betyda att i varje litet viktigt val där vi gör rätt – påverkar vi positivt.* ”[31]

Detta citat visar att det certifierade företaget upplever det som Miljödiplomering syftar till att skapa, nämligen en konkurrensfördel och en miljömedvetenhet.

3.8 Miljödiplom – Miljöplan

För att klara av en miljödiplomering, men också för att säkerställa företagets ständiga förbättring, behövs en miljöplan[32]. Denna innehåller tydligt formulerade målsättningar, och vem som är ansvarig för att dessa uppnås. Det skall också finnas tydligt definierade tidsramar för samtliga mål och även en beskrivning av hur dessa skall uppnås[33]. Om det finns möjlighet skall målen följas upp med relevanta mätetal. Om man till exempel siktar på att minska sin elförbrukning med 10 % över en period på två år. Då kan man en gång i halvåret mäta upp det totala antalet förbrukade kWh och stämma av detta mot utgångsläget för att se den procentuella minskningen.

[31] http://www.miljostrategen.se/tjanster/elite_hotel_park_vaxjo
[32] http://www.miljostrategen.se/privat/miljoplan
[33] http://www.miljostrategen.se/privat/miljoplan

3.9 Miljödiplom – Policy

En policy är en formulering av vad ens verksamhet skall eftersträva, de grundläggande värderingar man har som organisation, och vad som är tänkvärt vid utförande av verksamhetens arbete.
En policy som riktar in sig på miljömedvetenhet, en miljöpolicy, bör innehålla punkter[34] som:

- Ett åtagande om ständig förbättring
- Att företaget följer relevant miljölagstiftning
- Att företaget arbetar i förebyggande syfte

En miljöpolicy kan innehålla specifika data, men det är vanligare att dessa är uppdelade mellan mer områdesspecifika policys eller rutiner. Dessa kan vara resepolicys eller inköpsrutiner som innehåller specifika gränsvärden som man kan grunda sina beslut på. Ett exempel på hur en formulering kan lyda skulle kunna vara ”*Om den miljömärkta varan medför en ökning i inköpskostnad på mindre än 30 % väljer vi alltid det miljömärkta alternativet”*. Liknande värden kan sättas på resealternativ, flyg kontra tåg, buss kontra bil etc. där även andra relevanta variabler än pris kan vara av stor vikt, till exempel restid.

3.10 Kommunikation

Ett av huvudsyftena med att införa ett miljöledningssystem är att bättra på sitt anseende gentemot allmänheten, men också intressenter såsom kunder och leverantörer. Som sagt ovan finns det dokumenterade resultat på att det ger en konkurrensfördel om man kan påvisa sitt miljöarbete via en certifiering. För att få ut sitt budskap är en central del i detta. En artikel i tidningen Miljö & Utveckling tar upp korta sammanfattningar på hur några olika företag ser på kommunikation inom miljöområdet. Här betonas att stor vikt ofta läggs vid att formulera de hot man står inför när man påverkar sin miljö negativt. Man bör istället lägga vikt vid vad som kan göras bättre och var möjligheterna finns.[35]

Det är även viktigt att internt få ut vad man strävar efter, via möten och meddelande på t. ex. företagets interna kommunikationsnätverk. På detta sätt kan man engagera hela företaget i arbetet och inte bara ledningen eller den utsedda miljöansvarige.
Till potentiella kunder och andra intressenter kan man meddela sitt arbete med logotyper och annan symbolik, men också genom att tillkännage sin policy.

[34] http://www.miljostrategen.se/privat/miljopolicy
[35] http://miljo-utveckling.se/sa-lyckas-du-med-miljokommunikation/

Jurin Roush och Danter betonar i sin bok ”Environmental Communication” från 2010[36] vikten av att anpassa sin kommunikation till mottagaren, för att uppnå så lite störningar som möjligt. Störningar i det här sammanhanget kan vara saker som svårförståelig jargong, men också att det meddelande man vill få ut faktiskt är omöjligt för mottagaren att tolka. Oavsett om det är på grund av otillräcklig kunskap eller bristande förutsättningar. För att underlätta kommunikation för både mottagare och avsändare nämns fenomenet ”feedforward”. Detta innebär att den som skall motta ett budskap får reda på i förväg att någonting kommer meddelas.

Ett ledningssystem känt som EMAS tar upp olika verktyg som man kan använda för att meddela sitt arbete. Dessa verktyg är bland annat ett ”environmental statement”, som är ett utlåtande i textform, riktat mot organisationens intressenter. Detta dokument skall innehålla information om exakt vad företaget gör i miljöväg, och även de största miljöaspekterna och effekterna som dessa får. Viktigt att nämna är att dokumentet skall vara förståeligt för allmänheten och inte bara professionella inom området.[37]

3.11 Intressenter

Något att ta hänsyn till vid genomförandet av miljöarbete är vilka intressenterna är, och deras koppling till arbetet. Intressenter är människor eller företag som direkt eller indirekt påverkas av det man gör. En studie i TQM magazine[38] diskuterar huruvida fler parter än de direkta kunderna kan vara intressenter, och att man bör bredda begreppet ”intressent”. Här tas upp att även de som agerar som professionella inom ett område kan bli minst lika påverkade av en produkt, som de som är direkta kunder, inte minst på grund av sin mer utvecklade kunskap. Detta kan innebära att feedback från dessa parter ibland är mer värdefull än den från kunderna själva.

3.12 Lagar och tillsynsmyndigheter

Vår svenska lagstiftning inom miljöområdet finns till stor del att hämta i Miljöbalken. Den behandlar bland annat områden såsom kemikaliehantering, avfallshantering, utsläpp och vilka som har det operativa tillsynsansvaret.

De lagar och riktlinjer som Miljöbalken sätter upp kräver, liksom andra lagar, att en tillsynsmyndighet finns som ser till att lagen följs. Enligt Miljöbalken 26 kap. 3§ om tillsyn har den kommunala nämnden det lokala tillsynsansvaret. Om misstanke om brott finns skall en anmälan göras till polis eller åklagarmyndigheten enligt 2§. Tillsynsmyndigheterna för Miljöbalken har även ett ansvar att meddela bestämmelser och att bidra med rådgivning och förutsättningar för att lagen skall följas. De kommunala nämnderna har dock inte allt ansvar på sina axlar. Kommunala nämnder och andra tillsynsmyndigheter har rätt till vägledning av

[36] http://link.springer.com/chapter/10.1007/978-90-481-3987-3_2#page-1
[37] http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:hCY3YWCLwegJ:www.orszagoszoldhatosag.gov.hu/letoltes.php%3Ffilename%3D01_1230_1_Paolo_Molinas.pdf+EMAS+communication&cd=2&hl=sv&ct=clnk&gl=se
[38] http://www.emeraldinsight.com/journals.htm?articleid=841927&show=abstract

andra myndigheter inom olika områden. Till exempel naturvårdverket, arbetsmiljöverket och fiskeriverket har en skyldighet att bidra med tillsynsvägledning inom frågor som berör deras område när så krävs.[39]

Inom Borås stad är miljö- och konsumentnämnden tillsynsmyndighet och kan ställa krav på företag och privatpersoner med utgångspunkt i Miljöbalken. Denna myndighet är den politiska församling som har ansvar för lokalt miljö- och hälsoskyddsarbete. Även konsumentrådgivning och ekonomisk rådgivning och de består av nio ledamöter.

För driften av en djurpark finns också relevant lagstiftning, framförallt för hantering och omvårdnad av djur. Jordbruksverket tillhandahåller specifika föreskrifter om miljön där djuren skall vistas, skötseln av olika kategorier och även krav på uppfyllnad av speciella behov såsom möjligheter att klättra eller gräva. Detta är något som måste gås igenom och godkännas av länsstyrelsen innan djurparken får bedriva sin verksamhet.[40] Djurskyddsförordningen, djurskyddslagen och artskyddsförordningen är de lagar som är mycket relevanta för en djurpark.

För driften av campingverksamhet finns det relevant lagstiftning i form av ”lag 1966:742 om hotell och pensionatrörelse”. Denna lag definierar vad som räknas som hotell eller pensionatrörelse, och tar upp vilka tillstånd som behövs, och vad som behöver godkännas. En verksamhet avsedd för nio eller fler gäster måste ha tillstånd från polismyndigheten. Polismyndigheten är skyldig att föra register över verksamheterna och de beslut som fattats.[41]

För drift av parkens restaurang är de mest relevanta lagarna de som berör kemikalier, arbetsmiljö och fackets rätt att förhandla med arbetsgivaren om villkor för arbete inom restaurang. Livsmedelsinspektioner utförs också av miljö och konsumentnämnden[42] för att kontrollera renlighet, kvalitet på menyn och dokumentation. Inom Borås Stad utförs detta liksom i många andra kommuner av Miljöförvaltningen. Rapporter för olika restauranger bokförs sedan på Borås stads hemsida, där allmänheten kan komma åt dem och läsa om det senaste kontrolltillfället. Den senaste inspektionen av restaurangen gjordes i juni 2012 och restaurangen blev då godkänd utan anmärkning.[43]

---

[39] http://www.notisum.se/rnp/sls/lag/19980900.htm

[40] http://www.jordbruksverket.se/amnesomraden/djur/olikaslagsdjur/ovrigtomdjur/djurparksdjur.4.207049b811dd8a513dc80001418.html

[41] http://www.notisum.se/rnp/sls/lag/19660742.htm

[42] http://www.boras.se/forvaltningar/miljoforvaltningen/miljoforvaltningen/foretagareochfastighetsagare/foretagareochfastighetsagare/livsmedelsverksamhet.4.3d90c1d01255996ef3a800018217.html

[43] http://www.boras.se/forvaltningar/miljoforvaltningen/miljoforvaltningen/foretagareochfastighetsagare/foretagareochfastighetsagare/livsmedelsverksamhet/livsmedelsinspektioner/restauranger.4.63fbc1fa126f45b1ad7800012586.html?folder=19.63fbc1fa126f45b1ad7800013320&sv.url=12.42d186031367437d1ec8000205

3.13 Regler – transport och miljöbilar

En viktig aspekt att tänka på när man pratar om ett företags miljöpåverkan är transporter. Använder sig företaget av miljöbilar? Detta kan tjäna flera syften; dels kan det löna sig ekonomiskt i form av skattelättnader och premier, dels genom mindre bränslekostnader. Vad som avgör om en bil är en miljöbil är delvis dess drivmedel, men också på förhållandet mellan vikt och koldioxidutsläpp per kilometer. De drivmedel som miljöbilar får använda är el, etanol, biogas eller andra förnybara drivmedel.[44] Bilar som är inköpta som miljöbilar klassas fortfarande som miljöbilar, även om regler skulle ändras i efterhand.

3.14 Regler – Avfall

Kommunen har en skyldighet att enligt miljöbalken 15 kap. 11 § tillhandahålla föreskrifter om avfallshantering som gäller inom kommunens område. För Borås finns dessa föreskrifter lättillgängliga på Borås stads hemsida. Dessa föreskrifter sammanfattar till stor del de regler som 15kap i miljöbalken sätter upp. Bland annat vad som klassas som farligt avfall och hur olika typer av övrigt avfall skall hanteras mm.

Det som klassas som farligt avfall är glykol, bekämpningsmedel (t.ex. insekts- och ogräsmedel), kvicksilver från febertermometrar eller lampor, elektronik (TV-apparater, datorer, mobiltelefoner m.m.), lim- och färgrester, lösningsmedel, fotokemikalier, olja, oljefilter, lysrör, lågenergilampor, kvicksilverlampor och batterier.[45] Dessa anses som farliga för miljön och hälsan, så dessa får man inte slänga i soppåsen. Man måste därför sortera dem separat.[46]

3.15 Befintlig miljöutredning

För Borås djurpark AB finns sedan tidigare en miljöutredning för djurparksdelen av verksamheten som gjordes tidigare under 2013. Denna utredning innehåller en omfattande verksamhetsbeskrivning, analys av miljöaspekter, kompetensplan samt övriga nämnda delar som en miljöutredning bör innehålla. Denna utredning gäller ENDAST djurparksdelen. Övriga verksamheters information finns alltså ej dokumenterad.

[44] http://www.miljofordon.se/fordon/vad-ar-miljobil

[45] http://www.boras.se/forvaltningar/miljokontoret/miljokontoret/boende/avfall.4.203b1d126bce03a2d800011190.html

[46] http://www.boras.se/forvaltningar/miljokontoret/miljokontoret/boende/avfall.4.203b1d126bce03a2d800011190.html

3.16 Riskbedömning, regler och bokföring av kemikalier

Som tidigare nämnts är en stor del av syftet med miljöledning att kartlägga sin miljöpåverkan. Något som i hög grad påverkar ens närmiljö är användningen av olika typer av kemikalier. Vad gäller lagstiftning angående kemikalier trädde en ny förordning i kraft den 1 juni 2007, den så kallade REACH-förordningen (Registration Evaluation Authorization of Chemicals[47]). Denna lagstiftning ersätter ett stort antal tidigare lagar gällande kemikalier, och syftar till att omfatta alla existerande och nya kemikalier i ett och samma registreringssystem. Det innebär också att alla skall riskbedömas och godkännas enligt samma kriterier.[48] Företag använder sig ibland av olika typer av databaser för att bokföra och riskbedöma sina kemikalier. Bland dessa kan följande nämnas:

- Chemsoft – Ett populärt system inom Europa som hjälper företag att bokföra och riskbedöma kemiska produkter.[49]
- EcoOnline – En webbaserad arkiveringsprodukt för att bokföra och riskbedöma kemikalier. Visar vilka kemikalier som är mest lämpliga att fasa ut.[50]
- Enablon CMS – Ett system som hjälper företag bokföra kemikalier, och följa REACH-förordningen.[51]

3.17 Bedömning av miljöaspekter

För att kartlägga en verksamhets miljöpåverkan kan man gå tillväga på lite olika sätt. Ett vanligt sätt är att först dela in verksamheter i aktiviteter. Sedan bör man överväga huruvida dessa aktiviteter:

- Orsakar utsläpp till luft?
- Orsakar utsläpp till vatten?
- Genererar avfall?
- Förbrukar resurser?
- Innefattar hantering av kemikalier?
- Förorenar mark?
- Påverkar miljön på annat sätt, via buller, lukt eller störning av biologisk mångfald?

När dessa frågor är utredda bör ett antal aktiviteter ha blivit tilldelade en viss miljöpåverkan, och detta är företagets miljöaspekter.[52]

[47] http://www2.notisum.com/rn/news.aspx?pageid=189&itemid=348
[48] http://www2.notisum.com/rn/news.aspx?pageid=189&itemid=348
[49] http://www.argentum.se/sv/Miljo-och-Kemikalier/Chemsoft/Om/
[50] http://www.ecoonline.se/Products/ECO-Archive1/
[51] http://enablon.com/products/corporate-responsibility-ehs-management/chemical-substances-management.aspx
[52] http://www.naturvardsverket.se/Documents/publikationer/620-8309-0.pdf

4. Metod

4.1 Allmänt tillvägagångsätt

Under arbetet har vi använt oss av den metodik som figuren nedan (Figur 4.1) illustrerar. Information samlades in angående det moment som behandlades för tillfället. Därefter utfördes momentet, och utvärderades genom en diskussion med företaget eller handledarna. Om resultatet var tillfredsställande gick vi vidare, om inte återgicks det till att söka mer information för att komplettera.

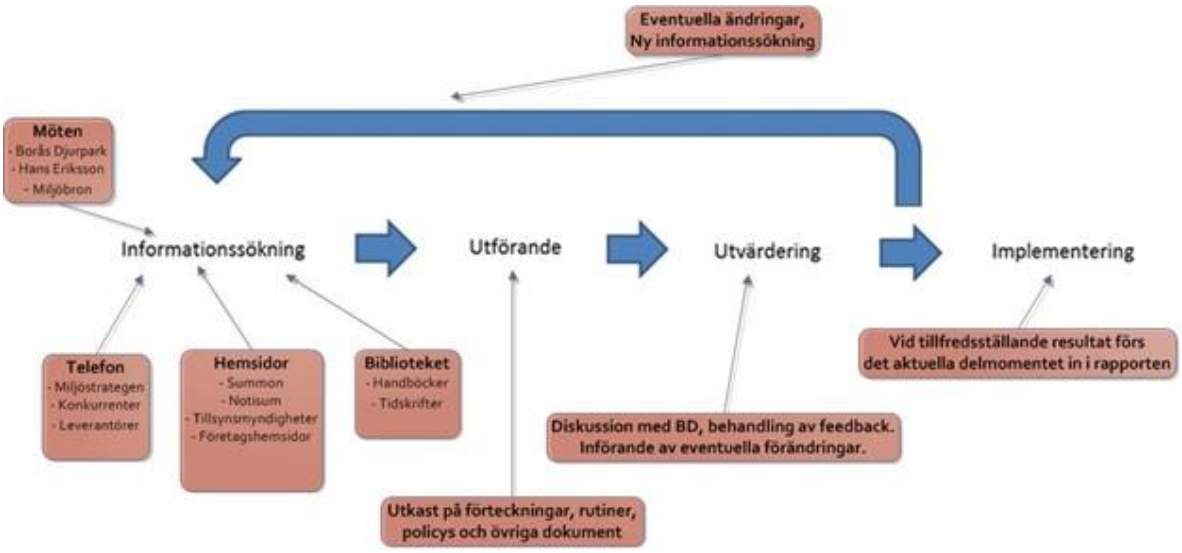

Figur 4.1 - Beskrivning av arbetsprocessen.

4.2 Var står vi just nu?

Arbetet kretsade runt de frågor som tas upp i vår frågeställning och projektet har gått till på följande sätt. Det absolut första som gjordes var en nulägesanalys av verksamheten utifrån de grundläggande krav som miljödiplomeringen ställer. T.ex. grundläggande miljöutbildning hos personalen, en tillsatt miljöansvarig med mera. För att få reda på statusen på dessa punkter behövde kraven gås igenom med driftchef/miljöansvarig Per-Arne Persson.

Meningen med denna nulägesanalys var att få en överblick av hur mycket som egentligen behövde göras. I detta skede behövdes en avstämning av verksamhetens aktiviteter mot miljödiplomeringens checklistor. Med aktiviteter menas här olika åtgärder som redan genomförs för att minska parkens miljöpåverkan. T.ex. olika sätt att strukturera kemikalier eller sortera avfall. Om åtgärder som verksamheten redan utför kan tillgodoräknas i miljödiplomeringen är detta en bra start på vägen mot en certifiering.

De olika verksamheterna stämdes av mot miljödiplomeringens checklistor, där en separat checklista för varje enskild verksamhet fylldes i. Därefter utformades en egendesignad checklista, där samtliga verksamheters resultat finns i samma dokument. Här sammanställdes sedan de resultat som uppnåtts i utgångsläget.

4.3 Dokumentation

Något som karaktäriserade detta projekt var strävan efter att inkludera tre relativt skilda verksamheter i en och samma utredning. Frågeställningen tar upp att en gemensam dokumentation behöver utformas. För att få en åsikt utifrån kontaktades Jens Ottosson på Miljöstrategen, och ett beslut fattades angående utseendet. Anledningen med en diskussion med dem är att de är tredje parten, vilket innebar att vi i ett tidigt skede fick reda på exakt vad som vägde tungt när de kontrollerar verksamheten och dokumentationen.

De dokument som behövdes tas fram var:

4.3.1 Utformning av checklistan

Hur utformar vi en checklista för tre skilda verksamheter inom samma miljöutredning? Den ursprungliga checklistan inom miljödiplomering innehöll en del som gäller restaurang och konferensverksamhet. Information behövdes för att ta reda på i vilken utsträckning denna kunde gälla campingen i vår utredning. Dessa frågor diskuterades med Jens Ottosson på Miljöstrategen.

4.3.2 Slutresultat checklista

En slutgiltig checklista togs fram för att visa på de förbättringar som skett. Eftersom inte alla kraven uppfylldes togs en åtgärdsplan fram, där de mest aktuella punkterna togs upp tillsammans med en beskrivning på hur de skall uppnås.

4.3.3 Miljöutredning

En miljöutredning togs fram för att sammanfatta verksamhetens miljöarbete. Den togs fram med hjälp av Per-Arne Persson. Fakta söktes upp ifrån den tidigare rapporten och stämdes av med Per-Arne.[53]

En godkänd miljöutredning skall innehålla följande;[54]

- En beskrivning av verksamheten
- Antal anställda och namn på miljösamordnare
- Beskrivning av miljöarbete och miljökompetens
- Beskrivning av den för verksamheten relevanta miljölagstiftningen
- Beskrivning av lokaler och energianvändning
- Beskrivning av transporter och tjänstefordon
- Beskrivning av de aktiviteter som leder till miljöpåverkan samt relevanta förbrukningstal
- Beskrivning av rutiner och instruktioner
- Nödlägesberedskap
- Datering och underskrift av verksamhetsansvarig

[53] Anton Arnesson, Ginnette Flores, Ulrika Lindstam, Linn Snarset, 2013. Rapport för Miljöutredning Borås Djurpark. Göteborgs Universitet.

[54] http://www.miljostrategen.se/privat/miljoutredning

4.3.4 Miljöpolicy
Kunskap om utformningen samlades in i den teoretiska referensramen. Ett utkast togs fram och diskuterades med driftchef/miljöansvarig Per-Arne Persson.

4.3.5 Avfallsrutin
Den befintliga avfallsrutinen behövde anpassas, därför tog vi reda på kommunens regler.[55] Detta diskuterades med avdelningsansvariga Jonas Svensson (djurpark) och Ulrica Back (camping). För att ta reda på olika lagar och lagkrav ringde vi Borås Miljö och Energi AB och Jens Ottosson på Miljöstrategen. Fakta kontrollerades även i Borås Stads föreskrifter om avfallshantering[56].

4.3.6 Avfallsredovisning
Mängden avfall av olika typer redovisade vi i ett standarddokument för avfallsredovisning enligt Miljöstrategens riktlinjer[57]. Detta fyllde vi i med data från Borås Miljö och Energi AB. För att ta reda på olika lagar och lagkrav kontaktade vi Borås Miljö och Energi AB och Jens Ottosson på Miljöstrategen. Fakta kontrollerades även i Borås Stads föreskrifter om avfallshantering[58].

4.3.7 Miljöplan
Kunskap om utformning hade vi delvis själva, sedan togs ett utkast fram i enighet med de krav och riktlinjer som miljöstrategen har satt upp. [59] Detta diskuterades med driftchef/miljöansvarig Per-Arne Persson.

4.3.8 Kemikalieförteckning
Hur kemikalierna listas och riskbedöms diskuterade vi med avdelningsansvariga Helen Hansson (restaurang) och Jonas Svensson (djurpark). Vi fick förklarat för oss hur deras system för kemikaliehantering fungerade. De har planerat att använda sig av ECOonline, som är en databas där man riskbedömer kemikalier inom olika kategorier och får hjälp med vad som bör fasas ut. I programmet bygger man upp en struktur av verksamhetens olika delar där man virtuellt distribuerar de kemikalier man registrerar. Ett ämne som finns på två fysiska platser kan lätt distribueras mellan båda platserna även i databasen. Vi planerade att assistera dem med införandet av detta nya system. De problem som stöttes på var att olika kemikalier inte fanns, hade bytt namn eller hade utgått. Problemet löstes genom att vi kontaktade de olika leverantörerna/tillverkarna. Det som arbetet i huvudsak gick ut på var att läsa säkerhetsdatablad, för att bedöma de faror som respektive kemikalier medför vid t.ex. förtäring, inandning och kontakt med eld.

---

[55] http://www.boras.se/forvaltningar/miljokontoret/miljokontoret/boende/avfall.4.203b1d126bce03a2d800011190.html

[56] http://www.boras.se/forvaltningar/miljokontoret/miljokontoret/boende/avfall.4.203b1d126bce03a2d800011190.html

[57] http://www.miljostrategen.se/privat/avfall

[58] http://www.boras.se/forvaltningar/miljokontoret/miljokontoret/boende/avfall.4.203b1d126bce03a2d800011190.html

[59] http://www.miljostrategen.se/privat/miljoplan

4.3.9 Bedömning av miljöaspekter
Vi använde det befintliga dokumentet med miljöaspekterna som innehöll djurparken och restaurangen. Arbetet innefattade att lägga till campingens aspekter och bedöma dessa. Några aspekter av campingen var även inräknade från början, vilket behövde utredas. Campingens data fick vi genom Ulrica Back.

4.3.10 Inköpsrutin
Vi letade information via bland annat Miljöstrategen, och utformade sedan ett utkast. Detta färdigställde vi sedan tillsammans med driftchef/miljöansvarig Per-Arne Persson.

4.3.11 Resepolicy
Vi diskuterade fram en resepolicy tillsammans med Per-Arne Persson.

4.3.12 Kompetensplan
Vi instruerade driftchef Per-Arne Persson hur han skulle gå tillväga när han gjorde kompetensplanen enligt Miljöstrategens krav[60].

4.3.13 Energiplan och miljöberättelse
Energiplanen diskuterades fram med avdelningsansvariga Jonas Svensson (djurpark) och Ulrica Back (camping). Utformningen av miljöberättelsen diskuterade vi med Jens Ottosson på Miljöstrategen och den togs sedan fram i samråd med samtliga avdelningsansvariga.

4.4 Lagstiftning och tillsynsorgan
I en miljöutredning ingår också en lagförteckning, dvs. ett dokument som tar upp miljölagstiftning som är relevant för verksamheten och även i vilken utsträckning lagarna följs. I detta projekt fanns en tidigare ofullständig utredning genomförd på djurparksdelen, med tillhörande rapport. Denna kompletterade vi så att den blev fullständig. Vi behövde även fylla på den befintliga lagförteckningen så att den gäller hela verksamheten. På den listan analyserade vi vilka nya kritiska områden som tillkom när restaurang och camping inkluderades. När dessa var beslutade letades relevant miljölagstiftning fram i bland annat miljöbalken. Det fördes även en diskussion med miljöstrategen om vilka lagar som kunde användas i vårt arbete, pga. att det var väldigt svårt att hitta relevanta lagar om en camping och en restaurang.

[60] http://www.miljostrategen.se/privat/miljoutbildning

4.5 Ägande och intressenter

För att ta reda på vem eller vilka som äger verksamheten tillfrågades driftchefen. Vi ville även kartlägga vilka som är deras största leverantörer och vilken eventuell påverkan en certifiering kommer ha på dessa. Information om vilka leverantörer företaget använder sig utav gavs av avdelningsansvarig Jonas Svensson (drift/underhåll). För att ta reda på om de använde sig utav något ledningssystem, sökte vi på olika företags hemsidor och ringde upp dem.

4.6 Kommunikation och anseende

Hur verksamheten kommer att kommunicera sitt arbete är av stort intresse, eftersom en miljödiplomering inte bara är ett sätt att förbättra sin miljöpåverkan, utan också ett sätt att förbättra sitt anseende. Detta diskuterade vi med driftchef och marknadsföringsansvarig på Borås Djurpark AB, för att få reda på vad de ville uppnå och vilka de ville rikta in sig på med sitt budskap.

4.7 Utvecklingspotential

När företaget eventuellt blivit miljöcertifierat och kommit in i det nya systemets rutiner, kan det vara intressant att veta vad nästa steg är. Detta tog vi reda på genom att samla in information om andra certifikat och miljöledningssystem. Denna information hittade vi i litteratur, online, Miljöstrategen och andra tredjeparter som utför certifieringar. Vi ringde också Jörgen Johansson på Miljöstrategen.

5. Resultat

5.1 Nulägesanalys av checklista

En nulägesanalys gjordes när vi först kom i kontakt med verksamheten. Vi sammanfattade de olika verksamheternas ”poäng” i den egendesignade checklistan (Bilaga 2).

5.1.1 Djurpark

Djurparken som vi egentligen inte skulle arbeta med hade endast 70 % på den obligatoriska delen och 53 % på åtgärdspunkterna av de 75 % man måste uppfylla.

5.1.2 Restaurang

Eftersom restaurangen ligger i djurparken har de väldigt mycket gemensamt. De har t.ex. samma avfallshantering, samma kontor osv. Djurparken har kommit en bra bit mot en certifiering och restaurangen har därför fått mycket hjälp på vägen tack vare att de har mycket gemensamt. På restaurangen uppfylldes 20 % av de obligatoriska och 23 % på de praktiska punkterna.

5.1.3 Camping

Denna del av verksamheten har inte påbörjat någonting om miljöarbete. De uppfyllde bara 10 % av de obligatoriska punkterna och 36 % av åtgärdspunkterna.

5.2 Dokumentation

Här kommer vi att beskriva de resultat vi har kommit fram till och bifoga de tillhörande framarbetade dokumenten.

5.2.1 Utformning av checklistan

Utformningen av den framtagna checklistan (Figur 5.1) är anpassad för att tre separata verksamheter skall kunna tillgodoräkna sig sitt miljöarbete, även om inte samma typ av arbete utförs av samtliga. Detta på grund av att verksamheterna skiljer sig från varandra i sådan utsträckning att samma typ av åtgärder inte lämpar sig överallt. Liksom originalchecklistan måste de tio obligatoriska kraven vara uppfyllda för alla verksamheterna.

Varje verksamhet har sin egen spalt för markering av uppfyllda punkter, och här gäller kravet på 75 % uppfyllnad för var och en. Utformningen av checklistan är ett resultat av en diskussion med Miljöstrategen och Borås Djurpark AB. Vi kunde även använda Hotell och Konferensdelen av checklistan för campingen.

Denna modell lämpar sig också för andra fall med liknande problematik, d.v.s. man vill sammanställa en lista som gäller olika typer av miljöarbete inom skilda verksamheter för ett gemensamt certifikat.

Verksamhetsnamn:		Camping	Restaurang	Djurpark
Besöksadress:	Postadress:			
Miljösamordnare:	Tfn:			
E-postadress:				
Organisationsnummer:				
OBLIGATORISKA KRAV		**Kravet uppfylls**		
A Grundvillkor: Vi kan visa att vi följer gällande miljö- och annan relevant lagstiftning och har inga anmärkningar på vår verksamhet.		☐☐☐		
B Vi har utsett minst en miljösamordnare, med definierat ansvar och befogenheter.		☐☐☐		
C Vi har en aktuell miljöutredning där vi har identifierat vår viktigaste miljöpåverkan och där relevanta miljöindikatorer har angetts.		☐☐☐		

Figur 5.1 – En del av den egendesignad checklista med separata spalter för varje verksamhet

5.2.2 Slutresultat checklista

I slutskedet gjordes en sammanräkning med den nya checklistan. Detta symboliserar var Borås Djurpark AB står när vi lämnar dem. Det framräknade resultatet i nuläget är att samtliga verksamheter uppfyllde de obligatoriska punkterna. Åtgärdspunkterna för verksamheterna är (29,5/55) 54 % för campingen, (49,5/64) 77 % för restaurangen och (43,5/55) 79 % för djurparken (Bilaga 3). Detta resultat ges genom att dividera antalet uppfyllda punkter med antalet punkter som gäller för varje verksamhet. Detta pga. att detta görs vid slutgranskning av listorna, vilket verksamheten ännu inte är redo för. Det finns fortfarande saker att åtgärda innan listorna kan godkännas och detta framgår av ovanstående text. I listorna har vissa punkter färre än tre boxar att kryssa i. Detta beror på att vissa punkter inte är relevanta för alla tre verksamheterna.

5.2.3 Åtgärdsplan

Eftersom alla verksamheterna måste uppfylla 75 % av åtgärdspunkterna på checklistan har vi tagit fram olika förslag på åtgärder som uppfyller de enklaste/viktigaste punkterna. För restaurangen och djurparken behövdes endast ett fåtal mer poäng för att säkerställa ett godkännande, medan en mer omfattande åtgärdsplan för campingen togs fram.

5.2.3.1 Djurpark/Restaurang

De åtgärdepunkter vi tycker är enklast eller viktigast för djurparken och restaurangen att uppfylla i checklistan är:

- Punkt 20. ”Vi kan redovisa åtgärder som minskar vår pappersförbrukning på kontoret (ex. dubbelsidig kopiering, digital fakturahantering osv).

  Djurparken och restaurangen har samma kontor. Denna punkt är väldigt enkel att uppfylla, då kontoret inte alls har kopierat dubbelsidigt. En minskning betyder att det ska förbättra verksamheten, inte att alla papper ska vara dubbelsidiga.

- Punkt 22. ”Vi kan visa exempel på miljöanpassning av våra varor/tjänster”.

För en verksamhet som är så stor som Borås Djurpark AB bör det inte vara några problem att visa upp att man har något exempel på en miljöanpassning. Det kan t.ex. vara att de väljer en lokal leverantör, anställer företag som är certifierade osv.

- Punkt 37. ”Vi använder telefon- och/eller videokonferenser”.

Självklart är denna punkt flexibel, vilket betyder att man inte enbart behöver ha möten på telefon. Ett bra alternativ är att de kan testa detta och se hur det fungerar och använda det när det helt enkelt är möjligt.

Uppfyller djurparken en av dessa punkter uppnår de 81 %. Restaurangen bör uppfylla två punkter till, för att få 80 % och en god säkerhetsmarginal. Anledningen till att man vill ha en liten säkerhetsmarginal är att avsynaren kanske inte håller med om någon punkt och stryker den. Då är det väldigt viktigt att ha ett par punkter över gränsen.

5.2.3.2 Camping

Eftersom campingen endast uppfyllde 54 % av punkterna behövdes 13 stycken punkter till vara uppfyllda för att uppnå 77 %. Punkt 20, 22 och 37 som beskrevs ovan är tre bra åtgärdspunkter som campingen skall uppfylla. De andra punkterna är:

- Punkt 3. ”Vi har rörelsedetektorer som styr belysningen i utrymmen vi sällan använder, alternativt ”Släck ljuset skyltar”.

En väldigt enkel åtgärd är att skriva upp lappar med ”släck ljuset” på. Det finns även framtida lösningar med att ha rörelsedetektorer som en bättre lösning.

- Punkt 4. ”Vi har timer som styr elektrisk utrustning och/eller uttag.

Där campingen har maskiner som förbrukar mycket el kan man ha timrar som t.ex. stänger av dem på nätterna när de ändå inte används.

- Punkt 6. ”Vi har skriftligen uppmärksammat fastighetsägaren på önskemål om miljöanpassning av fastigheten”.

Eftersom campingen hyr sin fastighet kan de inte ändra saker som de vill. De kan dock lämna in en ansökan om att få en mer miljöanpassad verksamhet. Om ägarna säger nej är en annan sak. Då har de försökt och mer än så kan man inte göra.

- Punkt 23. ”Vi tillhandahåller miljörelaterad information om våra varor/tjänster till våra medarbetare och kunder.

Verksamheter tillhandahåller broschyrer som bör kunna informera kunderna och medarbetarna om deras miljörelaterade arbete, som varor och tjänster.

- Punkt 30. ”Vi kan visa att vi alltid använder storförpackningar för mjölk, smör, socker, etc. i vår dagliga verksamhet.

Givitvis ska man inte handla så att produkterna hinner gå ut innan man har använt halva innehållet, men i lagom mängd är det bra att köpa storpack.

- Punkt 31. ”Har soppåsar av återvunnet papper/plast eller komposterbart material”.

Eftersom djurparken och restaurangen har detta skall det inte vara några problem att ordna detta till campingen också.

- Punkt 36. ”Personalen använder tjänstecyklar”.

Djurparken använder sig utav cyklar när personalen gör ärenden i parken. Eftersom campingen har en stor yta, är det ett smidigt sätt för personalen att cykla till olika ställen när det är möjligt.

- Punkt 41. ”Vintertid står våra fordon i varmgarage eller är kopplade till tidsstyrda motorvärmare”.

De fordon som finns på campingen över vintern skall det köpas in motorvärmare till.

- Punkt 44. ”Vi genomför regelbundet resvaneundersökningar i form av exempelvis en enkät bland våra medarbetare”.

En enkel enkät som utreder om arbetarna kan exempelvis sammarbeta med varandra eller ta kollektivtrafiken är en bra lösning.

- Punkt 69. ”Information lämnas till gästerna angående möjlighet till kollektivtrafik eller samtransporter”.

Ett enkelt och smidigt sätt är att sätta upp en lapp med ”Visste du att det är enkelt att ta kollektivtrafik hit?”, eller något i den stilen i receptionen. Kunden kanske då frågar hur de ska göra och visar intresse för att åka med kollektivtrafiken nästa gång/igen. Man kan även informera om detta i broschyren.

Med dessa 13 punkter har verksamheten 77 % av punkterna och uppfyller kraven. Ett litet problem kan vara att punkt 70 ”Cyklar finns till utlåning/uthyrning” inte godkänts, pga. att man kan ta fram andra lösningar. Campingen har tidigare testat att låna ut men alla blev stulna. Då kan de ha punkt 47 som säkerhet.

- Punkt 47. ”Vi tillåter distansarbete och/eller anpassning av arbetstid till kollektivtrafiken”.

Man kan kontrollera om detta kan fungera i verksamheten. Att ta kollektivtrafiken bör inte ta så mycket längre tid. Ett alternativ är att kolla om det går att ha distansarbete på vissa delar av arbetet.

5.2.4 Miljöutredning

Under arbetet utvecklades en miljöutredning, där den relevanta informationen fylldes på efterhand. Resultatet blev en fullständig miljöutredning (Bilaga 4) enligt den mall som tillhandahålls av Miljöstrategen.[61]

[61] http://www.miljostrategen.se/privat/miljoutredning

5.2.5 Miljöpolicy

Den framtagna miljöpolicyn (Bilaga 5) är resultatet av den policy som redan existerade[62] och de ändringar vi infört. Det som ändrats är endast en markering som gör att den gäller för samtliga verksamheter. Den syftar till att ge en bild av företagets strävan efter att följa gällande lagstiftning, hantera sitt avfall ansvarsfullt och att i allmänhet minska sin negativa miljöpåverkan där möjlighet finns. Även vikten av att sprida miljömedvetenhet bland besökare såväl som anställda betonas.

5.2.6 Avfallsrutin

Den avfallsrutin som tagits fram är baserad på den som tidigare existerade för endast djurparken. Vad som anpassats är att de sätt att hantera avfall som förekommer på de olika verksamheterna har specificerats och rutinen berätta således hur olika avfallskategorier hanteras på respektive del av verksamheten. Campingens avfallshantering var från början inte tillräcklig för att bli certifierad, men verksamheten har nu fått en ny svart station. En svart station tar hand om farligt avfall och kommer ha fraktioner som gäller exempelvis; färg, oljor, batterier, trasiga lysrör och tryckbehållare. Innan kördes allt farligt avfall iväg av personalen, vilket är olagligt. Nu hämtas detta istället av Borås Energi och Miljö AB. Detta sammanställdes i en ny gemensam avfallsrutin (Bilaga 6).

5.2.7 Avfallsredovisning

För att bokföra vilket avfall Borås Djurpark AB har och hur det sorteras, har en avfallsredovisning tagits fram (Bilaga 7). I avfallsredovisningen framgår de olika kategorierna som man separerar från varandra. För att få alla tre verksamheterna i samma dokument har redovisningen anpassats så att varje rad har två möjliga boxar som går att markera, en för djurpark och restaurang, och en för campingen. Detta är på grund av att djurparken och restaurangen delar avfallshantering.

5.2.8 Miljöplan

För att verksamhetens negativa miljöpåverkan skall minska efterhand har en miljöplan tagits fram. En miljöplan syftar till att påminna de arbetande om vilka målsättningar man gemensamt skall försöka uppnå och inom vilka tidsramar. Riktlinjer för hur en miljöplan skall utformas, har hämtats från Miljöstrategen.[63] Den framtagna miljöplanen (Bilaga 8) innehåller bland annat målsättningar inom energiförbrukning där man satsar på att helt eliminera sin användning av olja och dessutom att införa grenströmbrytare för samtliga apparater. Detta på grund av att energiförbrukningen, enligt företaget själva, är en utav de största kostnaderna. Även avfallshanteringen och personalens kompetens är saker som miljöplanen tar upp som områden där förbättringar kan göras, samt inköp av miljömärkta produkter inom allt fler områden.

[62] Anton Arnesson, Ginnette Flores, Ulrika Lindstam, Linn Snarset, 2013. Rapport för Miljöutredning Borås Djurpark. Göteborgs Universitet.

[63] http://www.miljostrategen.se/privat/miljoplan

5.2.9 Kemikalieförteckning

Borås Djurpark AB har bestämt sig för att bokföra sina kemikalier med hjälp av ett registreringsprogram, ECOonline. Under arbetets gång gick två heldagar åt till att bokföra och riskbedöma de kemikalier som finns i verksamheten och lokalisera dem. Många av de befintliga kemikalierna hade utgått eller bytt namn. Detta löste vi genom att lista dessa kemikalier och skriva vad de nya namnen är, eller om de faktiskt inte finns kvar alls. Detta gjorde vi för att underlätta kommande inköp för Borås Djurpark AB. Resultatet av detta blev en lista (Bilaga 9) med all information om vad som utgått eller bytt namn. På de produkter som bytt namn finns de nya namnen med i listan och för de som utgått framgår detta tydligt.

5.2.10 Bedömning av miljöaspekter

Borås Djurpark AB är en stor verksamhet med flera separata delar. Man påverkar därför sin omgivning på ett stort antal olika sätt, oavsett om det gäller sin energianvändning, vattenförbrukning eller olika utsläpp. Denna typ av påverkan kallas miljöaspekter och dessa skall listas (Bilaga 10) och bedömas för att man skall kunna uppnå en certifiering. Aspekterna ges en siffra mellan 1 och 5 beroende på sin relativa ”mängd” och en annan siffra 1-5 beroende på hur ”farlig” påverkan är relativt övriga aspekter. Dessa siffror multipliceras sedan ihop till en ”Betydandegrad” som kännetecknar hur allvarlig miljöpåverkan från den aktuella aspekten är. Bland de aspekter vi listat finns bland annat:

- Drift av fordon och de olika bränslen man använder
- De avfall man genererar
- Förbrukning av kemikalier

5.2.11 Inköpsrutin

Den inköpsrutin som tagits fram innehåller information om vem som ansvarar för företagets inköp, och syftar dessutom till att visa de värderingar man skall göra vid inköpen. Miljövänliga inköpsalternativ skall väljas där detta är ekonomiskt hållbart och denna uppskattning görs av inköpsansvarig. Företaget åtar sig även att se sig omkring efter miljövänliga partners och produkter för att kunna kontrollera sin miljöpåverkan och inspirera sin omgivning. Nedan finns den framtagna inköpsrutinen.

- **Inköpsansvarig**
  Huvudansvaret för inköpen på Borås Djurpark AB har driftchef Per-Arne Persson. Delat ansvar har avdelningsansvarig Ulrika Back (camping), avdelningsansvarig Jonas Svensson (drift/underhåll) och avdelningsansvarig Helen Hansson (restaurang).

- **Inköp**
  Vid varje inköp skall inköparen kontrollera om det finns ett miljömärkt alternativ. Om svaret är ja, skall det minst miljöbelastade alternativet väljas. Vi ska i första hand försöka arbeta med entreprenörer, samarbetspartners och leverantörer som värnar om miljön och har ett redovisat miljöledningssystem.

När priset är högre hos den miljömärkta produkten/tjänsten, får ansvarig besluta från fall till fall om det är ekonomiskt hållbart att välja den miljömärkta vägen. Vid lika priser ska alltid den miljömärkta vägen väljas.

Vi ska även ta hänsyn till var varan är producerad, hur den levereras till platsen och vad man kan göra med en vara efter att den är förbrukad. Kan varan återvinnas/återanvändas eller är den nedbrytbar?

5.2.12 Resepolicy

För att miljömedvetenheten ska genomsyra hela verksamheten har vi tagit fram en resepolicy[64]. En resepolicy som sätter upp riktlinjer för hur olika transportmetoder ska prioriteras. Detta är ett bra verktyg för att spara in på den negativa miljöpåverkan om man följer riktlinjerna i policyn. Nedan finns den framtagna resepolicyn.

Borås Djurpark AB skall anpassa sina resor i tjänsten så att den negativa miljöpåverkan minimeras. Dock inom rimliga ramar för att inte utgöra ett handikapp för verksamheten.
I konkret form kan tillvägagångssättet beskrivas så här:

- Resenären skall alltid överväga huruvida det är möjligt att ersätta resan med telefon- eller videokonferens.
- När tjänsteresor skall genomföras skall tåg väljas framför flyg så länge resetiden med tåg inte blir 20 % längre än med flyg.
- Cykel alternativt gång skall väljas som transportmedel till 90 % inom djurparken/campingen när cykelvänligt underlag råder, och inget bagage tas med.
- Vid resor med verksamhetens egna fordon skall i första hand de miljömärkta fordonen användas.

5.2.13 Kompetensplan

Den framtagna kompetensplanen (Bilaga 11) innehåller namn på medarbetare, ansvarsområde där de är anställda, när de anställdes och vilken miljöutbildning de har gått/ska gå. Meningen med en kompetensplan är att se vilka som har gått den obligatoriska utbildning och vilka som behöver vidare utbildning. T.ex. om någon jobbar mycket med kemikalier vore det bra om denna gick vidare utbildning inom detta område.

5.2.14 Energiplan och miljöberättelse

Efter en diskussion med Jens Ottosson på Miljöstrategen kom vi fram till att endast vid omdiplomering krävs en energiplan och en miljöberättelse.[6566] Därför har vi utelämnat detta.

[64] http://www.miljostrategen.se/privat/resor-och-transporter
[65]http://www.miljostrategen.se/privat/ovriga-dokument
[66] http://www.miljostrategen.se/privat/miljoberattelse

5.3 Lagstiftning och tillsynsorgan

De miljörelaterade lagar som gäller för Borås Djurpark AB fanns delvis listade i den befintliga lagförteckningen[67]. Vi gjorde efterforskningar i miljölagstiftningen som finns i Miljöbalken, eftersom de lagar som skall listas skall vara miljörelaterade. De lagar som lades till gäller hantering av kemiska produkter, då bekämpningsmedel och liknande kan vara aktuellt vid driften av en camping (Figur 5.2). Detta sammanställdes i en gemensam lagförteckning (Bilaga 12).

Lag	Kapitel	Innebörd
Miljöbalken (1998:808)	Kap 14 5 §	En kemisk produkt eller bioteknisk organism som varken är godkänd enligt 10 § eller omfattas av ett undantag eller en dispens från kravet på godkännande, får användas som bekämpningsmedel endast om det är uppenbart att användningen inte medför risker för människors hälsa eller miljön. Lag (2008:240).
Miljöbalken (1998:808)	Kap 14 6 §	Den som sprider ett kemiskt eller biologiskt bekämpningsmedel ska 1. göra det på ett sådant sätt att människors hälsa inte skadas eller människor vållas annan olägenhet och så att miljöpåverkan blir så liten som möjligt, och 2. vidta åtgärder för att motverka att medlet sprids utanför det avsedda spridningsområdet. Lag (2008:240).

Figur 5.2 Kemikalielagarna

[67] Anton Arnesson, Ginnette Flores, Ulrika Lindstam, Linn Snarset, 2013. Rapport för Miljöutredning Borås Djurpark. Göteborgs Universitet.

5.4 Ägande och intressenter

Borås Djurpark AB är ett helkommunalt bolag som Borås Stad äger[68]. Den största leverantören är Borås Miljö och Energi AB som har tre stycken certifieringar inom miljö- och kvalitetledningssystem (ISO 9001, ISO 14001 och ISO 18001). Borås Djurpark AB förbrukar ungefär 2 miljoner kWh/år (jämt uppdelat mellan campingen och djurparken/restaurangen). Den näst största leverantören är Lantmännen i Lidköping, som levererar foder till parken och de har ett miljöledningssystem (ISO-14001)[69]. Restaurangen beställer varor ifrån Menigo som har certifieringar såsom MSC (en organisation som driver ett certifierings och miljömärkningsprogram, för hållbara fiskemetoder)[70], ekologisk certifiering och ISO 14001[71]. För att få specialfoder måste djurparken beställa ifrån Massouri (England) och de har inget ledningssystem. Ifrån Hångsdala Åkeri får de stråfoder, halm och strömedel. Lövdalens Åkeri, som är ett lokalt bolag, kör ut varor till parken. Varken Lövdalen eller Hångsdala har ett ledningssystem. För att sammanfatta detta är de två största leverantörerna miljöcertifierade och 1/3 av de mindre certifierade.

5.5 Kommunikation och anseende

Driftchef Per-Arne Persson, som är vår handledare, menar att en viss ekonomisk vinning kan förekomma. Själva vinsten med en certifiering menar han är ”att blir trovärdig, vi måste leva som vi lär och påverka våra 300 000 besökare per år att skapa en grönare miljö”. Detta vill företaget sedan kommunicera så mycket som det går för att påverka så mycket som möjligt. Verksamheten kommer att kommunicera detta med hjälp av Facebook, broschyrer, annonser, planscher, skyltar, hemsidan och även en stor skylt vid entrén som alla kan se. Företaget anser att detta är en bra början för verksamhetens långsiktiga miljöarbete.

5.6 Utvecklingspotential

För att utveckla verksamheten efter att man har miljödiplomerat sig finns några riktlinjer, dock inga naturliga steg. T.ex. i Järfälla Kommun finns det olika nivåer när man har fått ett miljödiplom. Det finns brons, silver och guld.[72] Då blir det ett naturligt steg att sträva efter nästa nivå. Något sådant finns tyvärr inte i Västra Götaland. Nästa steg blir istället att etablera sitt system, få alla att trivas med det och följa det. Att sätta allt i drift och hela tiden ha fokus på miljöarbetet. Efter det kan verksamheten alltid förbättra sig på olika plan. De detaljer som var mindre bra när de diplomerade sig kan de alltid förbättra.

---

[68] http://www.boras.se/forvaltningar/stadskansliet/kommunledningskansliet/kommunensorganisation/kommunensorganisation/kommunalabolagforbund.4.7243a9a4125d5ad4db1800026350.html

[69] *Anton Arnesson, Ginnette Flores, Ulrika Lindstam, Linn Snarset, 2013. Rapport för Miljöutredning Borås Djurpark. Göteborgs Universitet.*

[70] http://www.msc.org/?set_language=sv

[71] http://www.menigo.se/om-menigo/miljo-och-kvalitet/

[72] http://www.jarfalla.se/underwebbar/nibble-forskola/valkommen-till-nibble-forskola/om-nibble-forskola/miljodiplomering.html

6. Diskussion

Tanken ifrån början var att endast att ta fram en utredning för restaurangen och campingen, och eventuellt en liten komplettering av djurparken. Men ju längre in i projektet vi kom, desto mer tid fick vi ägna åt djurparkens delar. Vi var tvungna att gå utanför avgränsningen, mest pga. att dokument saknades eller var ofullständiga ifrån den förra rapporten. Det negativa var att vi fick spendera för mycket tid på projektet, men samtidigt var det väldigt lärorikt och vi hade hela tiden full kontroll över vad som hände. Värt att nämna är att vi lärt oss i större utsträckning om vikten av att planera i förväg, då ett arbete av den här typen kräver mycket kontakt med utomstående. Att vara beroende av information från många olika källor var mycket mer krävande än vi väntat oss.

Resultatet var att Borås Djurpark AB fick alla dokument som de behöver för att få ett miljödiplom. Vårt jobb var att vägleda dem igenom de åtgärder som krävdes, skriva alla dokument, men inte att utföra alla konkreta åtgärder. Arbetet som återstår är endast åtgärspunkter på checklistan, som utan problem bör kunna lösas i praktiken utan vår hjälp. Detta innebär att Borås Djurpark AB kommer att få slutföra de sista åtgärderna i vår frånvaro. Vi kommer alltså inte att vi kunna vara med när Miljöstrategen avsynar verksamheten. Enligt oss bör verksamheten inom en snar framtid uppnå sin miljöcertifiering. Djurparken och restaurangen är endast några få beslut ifrån att klara kraven. Campingen har stått utanför allt tidigare utfört miljöarbete, och är därför fortfarande några steg efter på vägen mot certifiering.

Något som vi är väldigt stolta över är att Borås Djurpark AB nu är i framkant jämfört med andra djurparker inom miljöarbete. Vi ringde runt och pratade med olika djurparker om deras miljöarbeten. De flesta vi ringde ville inte svara på våra frågor eller svarade ”Maila mig så svarar jag snart”. Vi har inte fått in några svar, vilket vi tror beror mestadels på att de inte aktivt genomför något miljöarbete. Vi har kollat runt för att se om man skyltar med något system, policy etc., men har nästan inte hittat något. Om man har genomfört ett stort projekt, som ett miljödiplom för en djurpark är, borde man visa att man värnar om miljön. Vi fick dock tag i Kolmården och Nordens Ark. Enligt Kolmården själva har de en miljöpolicy. De ingår inte i några ”klassiska bevaringsprojekt” men de har svanenmärkt i restaurangen. De har inte heller något miljöledningssystem, men har startat ett mot ISO 14001. Enligt Nordens Ark är de miljödiplomerade enligt Göteborgsmodellen, har en miljöpolicy och har framtidsplaner på att börja arbete mot ett ISO 14001 certifikat.

Vi tycker att arbete gick väldigt bra överlag och vi hann med samtliga aktiviteter för att få dem certifierade. Samarbetet mellan oss och Borås Djurpark AB har varit väldigt bra och kommunikationen har fungerat perfekt.

Referenser

http://kartor.eniro.se/query?what=maps&search_word=bor%C3%A5s&geo_area=&from

http://www.borascamping.com/camping/karta

http://www.boras.se/download/18.441cc4db13d44650e30800034799/20130318-2c.pdf

http://www.miljostegen.se/miljodiplomering_svenskmiljobas.html

http://www.boraszoo.se/djurparken/

http://www.boraszoo.se/djurparken/mat-och-fika/

http://www.borascamping.com/camping

http://www.borascamping.com/stugor

http://www.borascamping.com/sommaraktiviteter

Anton Arnesson, Ginnette Flores, Ulrika Lindstam, Linn Snarset, 2013. Rapport för Miljöutredning Borås Djurpark. Göteborgs Universitet.

http://www.regeringen.se/sb/d/1591

http://www.unep.org/Documents.Multilingual/Default.asp?DocumentID=97&ArticleID=1503

http://www.regeringen.se/sb/d/1591

http://www.earthsummit2012.org

http://www.earthsummit2012.org/addressing-new-emerging-challenges

http://www.iso.org/iso/home.html

http://www.iso.org/iso/home/standards/certification.htm

Allander, Anders. 1997. *Vägen till miljöcertifiering.* 4. Uppl.
Stockholm : Standardiseringen i Sverige (SIS), 2000. ***Ledningssystem för kvalitet. SS-EN ISO 9000 : principer och terminologi.*** **3 Vol.**

http://www.iso.org/iso/home/standards/management-standards/iso_9000.htm

http://www.iso.org/iso/home/standards/iso26000.htm
Anonym, 2011, ISO 26000, Conslusion, *Business an environment,* Nr 3, Aspen publishers inc.

http://www.miljostrategen.se/privat/checklistor-2012

http://www.miljostrategen.se/tjanster/elite_hotel_park_vaxjo

http://www.miljostrategen.se/privat/miljoplan

http://www.miljostrategen.se/privat/miljopolicy

http://miljo-utveckling.se/sa-lyckas-du-med-miljokommunikation/

http://link.springer.com/chapter/10.1007/978-90-481-3987-3_2#page-1

http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:hCY3YWCLwegJ:www.orszagoszoldhatosag.gov.hu/letoltes.php%3Ffilename%3D01_1230_1_Paolo_Molinas.pdf+EMAS+communication&cd=2&hl=sv&ct=clnk&gl=se

http://www.emeraldinsight.com/journals.htm?articleid=841927&show=abstract

http://www.notisum.se/rnp/sls/lag/19980900.htm

http://www.jordbruksverket.se/amnesomraden/djur/olikaslagsdjur/ovrigtomdjur/djurparksdjur.4.207049b811dd8a513dc80001418.html

http://www.notisum.se/rnp/sls/lag/19660742.htm

http://www.boras.se/forvaltningar/miljoforvaltningen/miljoforvaltningen/foretagareochfastighetsagare/foretagareochfastighetsagare/livsmedelsverksamhet.4.3d90c1d01255996ef3a800018217.html

http://www.boras.se/forvaltningar/miljoforvaltningen/miljoforvaltningen/foretagareochfastighetsagare/foretagareochfastighetsagare/livsmedelsverksamhet/livsmedelsinspektioner/restauranger.4.63fbc1fa126f45b1ad7800012586.html?folder=19.63fbc1fa126f45b1ad7800013320&sv.url=12.42d186031367437d1ec8000205

http://www.miljofordon.se/fordon/vad-ar-miljobil

http://www.boras.se/forvaltningar/miljokontoret/miljokontoret/boende/avfall.4.203b1d126bce03a2d800011190.html

http://www2.notisum.com/rn/news.aspx?pageid=189&itemid=348

http://www.argentum.se/sv/Miljo-och-Kemikalier/Chemsoft/Om/

http://www.ecoonline.se/Products/ECO-Archive1/

http://enablon.com/products/corporate-responsibility-ehs-management/chemical-substances-management.aspx

http://www.naturvardsverket.se/Documents/publikationer/620-8309-0.pdf

http://www.miljostrategen.se/privat/miljoutredning

http://www.boras.se/forvaltningar/miljokontoret/miljokontoret/boende/avfall.4.203b1d126bce03a2d800011190.html

http://www.miljostrategen.se/privat/avfall

http://www.miljostrategen.se/privat/miljoutbildning

http://www.miljostrategen.se/privat/resor-och-transporter

http://www.miljostrategen.se/privat/ovriga-dokument

http://www.miljostrategen.se/privat/miljoberattelse

http://www.boras.se/forvaltningar/stadskansliet/kommunledningskansliet/kommunensorganisation/kommunensorganisation/kommunalabolagforbund.4.7243a9a4125d5ad4db1800026350.html

http://www.msc.org/?set_language=sv

http://www.menigo.se/om-menigo/miljo-och-kvalitet/

http://www.jarfalla.se/underwebbar/nibble-forskola/valkommen-till-nibble-forskola/om-nibble-forskola/miljodiplomering.html

http://www.boras.se/forvaltningar/miljokontoret/miljokontoret/boende/avfall.4.203b1d126bce03a2d800011190.html

Bilagor

Bilaga 1 – VD har ordet

VD har ordet

Detta är mitt första hela år som VD och det har präglats av många tankar och idéer. Stora ambitioner om förnyelse och förbättringar fanns med inför det nya verksamhetsåret. Vissa av dessa har vi genomfört eller ligger i planeringsstadiet. Ett större miljöarbete har påbörjats under året som skall resultera i en miljödiplomering under våren 2013. Förhoppningen är att alla produkter vi säljer i vår restaurang och kiosker skall, så långt det är möjligt, vara fria från ocertifierad palmolja. Med detta vill jag att Borås Djurpark tar ytterligare ett steg i det pågående naturvårdsarbetet.

Bilaga 2 - Nulägesanalys

CHECKLISTA FÖR MILJÖDIPLOMERING 2013

Baserad på Svensk Miljöbas Kravstandard för verksamheter
Fastställd 15 januari 2013

miljödiplom
SVENSK MILJÖBAS

		Camping	Restaurang	Djurpark
Verksamhetsnamn:				
Besöksadress:	**Postadress:**			
Miljösamordnare:	**Tfn:**			
E-postadress:				
Organisationsnummer:				

OBLIGATORISKA KRAV	**Kravet uppfylls**
A Grundvillkor: Vi kan visa att vi följer gällande miljö- och annan relevant lagstiftning och har inga anmärkningar på vår verksamhet.	☐☐☒
B Vi har utsett minst en miljösamordnare, med definierat ansvar och befogenheter.	☒☒☒
C Vi har en aktuell miljöutredning där vi har identifierat vår viktigaste miljöpåverkan och där relevanta miljöindikatorer har angetts.	☐☐☒
D Vi har en dokumenterad redovisning över hur vi sorterar vårt avfall.	☐☒☒
E Vi har en förteckning över samtliga kemikalier vi använder. För varje kemikalie finns ett säkerhetsdatablad.	☐☐☐
F Vi har antagit en miljöpolicy som speglar intentionerna och styr miljöarbetet.	☐☐☒
G Vi har antagit en miljöplan med relevanta och uppföljningsbara miljömål för kommande år.	☐☐☒
H Vi har en skriftlig inköpsrutin som styr mot miljöanpassade och etiska inköp.	☐☐☐
I Våra medarbetare har fått grundläggande miljöutbildning på cirka en halvdag. Nyanställda utbildas inom ett år.	☐☐☐
J Vi informerar regelbundet alla medarbetare om företagets miljöarbete och de deltar i vårt interna arbete med miljöförbättringar. Andra intressenter informeras.	☐☐☒
Vid omdiplomering	
K Vi har kartlagt vår klimatpåverkan och har en plan för hur denna ska minska.	☐☐☐
L Vi begär in miljödeklaration och bedömer våra viktigaste leverantörer, transportörer och entreprenörer angående deras miljöarbete.	☐☐☐
M Vi har kartlagt våra behov av fortbildning inom miljöområdet och har en plan för dess genomförande. Vidareutbildning eller studiebesök med miljöinriktning för våra medarbetare ska ske minst vart tredje år	☐☐☐
N Vi gör varje år en uppföljning av vårt miljöarbete som redovisas i vår miljöberättelse med relevanta miljöindikatorer	☐☐☐

PRAKTISKA ÅTGÄRDSPUNKTER

Minst 75 % av de punkter som är relevanta för verksamheten ska uppnås. JA räknas som uppfyllda. Egna lösningar och punkt 33 räknas som extra poäng utöver totalantalet relevanta punkter.

LOKALER **Hyrs** ☒☐☐ **Ägs** ☐☒☒ **Punkter som markerats med * stryks om lokalen hyrs eller om elen ingår i hyran.** **Vi sparar energi och vatten genom att:**		**Ja**	**Kommentar**
1.	Vi har A-klassade lysrör (låg energi/låg kvicksilverhalt) s.k. fullfärgslysrör alternativt HF lysrör.	☐☐☒	
2.	Vi har lågenergilampor.	☒☐☒	
3.	Vi har rörelsedetektorer som styr belysningen i utrymmen vi sällan använder, alternativt "Släck ljuset" skyltar.	☒☐☒	
4.	Vi har timer som styr elektrisk utrustning och/eller eluttag.	☒☒☐	
5.	Vi har A-märkta vitvaror, vilket innebär att de är energisnåla.	☐☒☐	
6.	Vi har skriftligen uppmärksammat fastighetsägaren på önskemål om miljöanpassning av fastigheten.	☐☐☐	
7.	*Vi har abonnemang på förnybar el (exv. Bra miljöval-el).	☐☐☐	
8.	*Vi har tidstyrning för ventilationen.	☐☒☒	
9.	*Vårt uppvärmningssystem är baserat på värmepump, solfångare, biobränsle, vindkraft eller fjärrvärme.	☐☐☒	
10.	*Vi har snålspolande toaletter (minst 50 %).	☐☐☒	
11.	*Vi har endast snålspolande kranar i tvättställ, duscharmaturer och kök.	☐☐☐	
12.	*Vi har styrning/reglering av uppvärmning och kylning för att minska energiförbrukningen.	☐☐☒	
Egna lösningar			
		☐☐☐	
		☐☐☐	

PERSONAL		**Ja**	**Kommentar**
13.	Vi köper ekologiskt och/eller rättvisemärkt kaffe eller te till våra medarbetare.	☐☒☒	
14.	Vi köper ekologiskt och/eller rättvisemärkt odlad mat och dryck till våra medarbetare och kunder.	☒☒☒	
15.	Vår miljösamordnare har genomgått fördjupad utbildning inom miljöområdet.	☒☐☒	
Egna lösningar			
		☐☐☐	
		☐☐☐	

KONTORET **Vårt kontor är miljöanpassat på följande sätt:**		**Ja**	**Kommentar**
16.	Vi använder endast miljömärkta[73] skriv- och kopieringspapper och kuvert	☒☒☒	
17.	Vid nyinköp har vi valt miljömärkta[74] datorer och kontorsmaskiner.	☒☐☒	
18.	Energisparfunktionen är aktiverad på alla våra kontorsmaskiner.	☒☐☒	
19.	Vi har grenuttagsbrytare som bryter strömmen på vår elektriska utrustning.	☐☐☐	
20.	Vi kan redovisa åtgärder som minskar vår pappersförbrukning på kontoret. (exv. dubbelsidig kopiering, digital fakturahantering)	☐☐☐	
21.	Vi köper miljömärkta[1] toalett-, hushålls- och torkpapper.	☒☐☐	
Egna lösningar			
		☐☐☐	
		☐☐☐	
VAROR OCH TJÄNSTER		**Ja**	**Kommentar**
22.	Vi kan visa exempel på miljöanpassning av våra varor/tjänster.	☒☐☐	
23.	Vi tillhandahåller miljörelaterad information om våra varor/tjänster till våra medarbetare och kunder.	☐☐☐	
Reklam och Marknadsföring			
24.	Vi använder miljödiplomeringen i vår marknadsföring. Gäller endast vid omdiplomering.	☐☐☐	
25.	Vi beställer trycksaker från Svanenlicensierade, miljödiplomerade eller miljöcertifierade tryckerier[75]. (Ex. broschyrer, visitkort, loggade kuvert)	☐☐☐	
26.	Vi beställer trycksaker som är Svanenmärkta.	☒☐☐	
Egna lösningar			
		☐☐☐	
AVFALL **Vi kan visa att vi:**		**Ja**	**Kommentar**
27.	– återanvänder kartonger, emballagematerial, skriv- och kopieringsmaterial.	☐☒☒	
28.	– återanvänder möbler/inventarier eller ger begagnade möbler till second hand verksamhet.	☒☒☒	
Vi undviker engångsmaterial på följande sätt i vår verksamhet:			
29.	– alltid använder flergångsserviser, t ex muggar, skedar, tallrikar etc. i vår dagliga verksamhet.	☒☒☒	
30.	– alltid använder storförpackningar för mjölk, smör, socker, etc. i vår dagliga verksamhet.	☒☐☒	
31.	– har soppåsar av återvunnet papper/plast eller komposterbart material.	☒☒☒	

73 Miljömärkt med Svanen eller med likvärdig miljöprestanda.

74 Märkta med TCO 99, TCO 05, Energy Star eller Svanen.

75 Se www.svanen.nu, www.miljodiplom.se

32.	– sorterar avfall utöver lagkrav enligt avfallsredovisningen[76]. (½ poäng per avfallsslag som inte är lagstadgat)	Antal poäng: (Max 4 p)	
		☐☐☐ (antal p)	
Egna lösningar			
		☐☐☐	
RESOR OCH TRANSPORTER		**Ja**	**Kommentar**
Tjänsteresor			
33.	Vi har en skriftlig miljöstyrande resepolicy[77].	☐☐☒	
34.	Personal som kör i tjänsten har genomgått kurs i sparsam körning, typ EcoDriving.	☐☐☒	
35.	Vi tillhandahåller kollektivtrafikkort för resor i tjänsten.	☐☐☐	
36.	Personalen använder tjänstecyklar.	☒☐☒	
37.	Vi använder telefon- och/eller videokonferenser.	☐☐☐	
Företagsbilar (tjänstebilar, lastbilar, arbetsfordon m.m.)			
38.	Vi har personbilar och servicebilar som är klassade som miljöfordon.	☒☐☒	
39.	Vid nyinköp väljer vi endast fordon som är klassade som miljöfordon[78].	☒☐☒	
40.	Vid inhyrning och leasing av personbilar väljs miljöfordon.	☒☐☐	
41.	Vintertid står våra fordon i varmgarage eller är kopplade till tidsstyrd motorvärmare.	☐☐☒	
42.	Våra fordon har miljömärkta[79] däck.	☐☐☐	
43.	Vi använder dubbfria vinterdäck på företagets fordon.	☐☐☒	
Resor till och från jobbet			
44.	Vi genomför regelbundet resvaneundersökningar i form av exempelvis enkäter bland våra medarbetare.	☐☐☐	
45.	Vi har genomfört aktiviteter för att få fler att gå, cykla eller åka kollektivt till och från jobbet.	☐☐☐	
46.	Vi tar ut avgift på våra parkeringsplatser.	☐☐☐	
47.	Vi tillåter distansarbete och/eller anpassning av arbetstid till kollektivtrafiken	☐☐☐	
Egna lösningar			
		☐☐☐	
		☐☐☐	

76 Se Flik 3 i pärmen.

77 Exempel på resepolicy finns i Tilläggsinformationen på www.miljodiplom.se.

78 Enligt definitionen för miljöfordon som gäller från och med 2013, Se www.miljofordon.se.

79 Med miljömärkta däck avses Svanen eller som uppfyller motsvarande kriterier.

KEMIKALIER **Vi hanterar kemikalier på följande sätt:**		**Ja**	**Kommentar**
48.	Kemikaliefria städmetoder används där så är möjligt.	☐☒☒	
49.	Endast miljömärkta medel används för tvätt, disk, rengöring och lokalvård[80].	☒☒☒	
50.	Vi använder miljöanpassade färger, märkta med EU-blomman eller Svanen.	☐☐☐	
51.	Vi använder miljöanpassade bilvårdsmedel[81] och/eller hydraulvätskor[82].	☐☐☐	
52.	Vi driver våra arbetsredskap med miljö- eller hälsoanpassade bränslen[83].	☒☐☒	
53.	Vi sköter våra grönytor utan bekämpningsmedel[84].	☒☐☒	
54.	Vi använder uppladdningsbara småbatterier t.ex. till ficklampa, kamera, fjärrkontroller.	☐☐☒	
55.	Vi har skrivit ned våra kemikaliers riskfraser och/eller faroangivelser i klartext på kemikalielistan[85].	☐☐☐	
56.	Vi har gjort en fördjupad granskning av våra kemikalier och listat riskminsknings- och utfasningsämnen.	☐☐☐	
57.	Vi har fasat ut kemikalier med riskminsknings- och utfasningsämnen.	☐☐☐	
Egna lösningar			
		☐☐☐	
		☐☐☐	

RESTAURANG/MATSAL		**Ja**	**Kommentar**
58.	Vi använder regelbundet ekologiska[86] basvaror i vår matlagning.	☒	
59.	Vi använder säsongsanpassade råvaror i matlagningen.	☒	
60.	Naturbeteskött eller kött från ekologisk uppfödning serveras varje vecka.	☐	
61.	Vi använder rättvisemärkta livsmedel.	☒	
62.	Vi kan alltid erbjuda en vegetarisk rätt.	☒	
63.	Servetterna i restaurangen/matsalen är miljömärkta.	☐	
Egna lösningar			
		☐	
		☐	

80 Svanen eller Bra Miljöval eller med likvärdig miljöprestanda. För lokalvård kan i enstaka fall accepteras ej miljömärkt medel.

81 Svanen eller med likvärdig miljöprestanda.

82 Se www.sp.se Sök på hydraulvätska.

83 T ex el, alkylatbensin, RME, Ecopar eller miljödiesel. Se Handledningen, flik 8 i pärmen för mer information.

84 Ättiksyra accepteras för kemisk bekämpning av ogräs.

85 Se tillvägagångssätt under Kemikalier, flik 3 i pärmen.

86 Miljömärkt med KRAV eller EU:s förordning 20092/91 resp. 1804/99.

HOTELL OCH KONFERENS		Ja	Kommentar
64.	Småförpackningar/engångsförpackningar av tvål och schampo undviks.	☐☐	
65.	Miljömärkt tvål och schampo finns på våra hotellrum[87].	☐☐	
66.	I minst 50 procent av hotellrummen styrs belysning m.m. via nyckeln.	☐☐	
67.	Konferensblock etc. är miljömärkta[88].	☐☒	
68.	Våra arbetskläder är miljömärkta och/eller tvättas utan kemtvätt.	☒☐	
69.	Information lämnas till gästerna angående möjlighet till kollektivtrafik/samtransporter.	☐☐	
70.	Cyklar finns till utlåning/uthyrning.	☐☐	
Egna lösningar			
		☐☐	
		☐☐	

FÖRSÄKRAN

Uppgifterna ovan stämmer överens med förhållandena i vår verksamhet

_____

Ort och datum Miljösamordnare

POÄNGBERÄKNING Camping

Samtliga obligatoriska krav godkända: JA / NEJ

Relevanta poäng för Er verksamhet = _____

Uppnådda poäng ____ + Egna lösningar ____ = Totalpoäng

Totalpoäng = _____ %
Relevanta poäng

Checklistan är granskad och godkänd:

_____

15 Svanen eller Bra Miljöval

[88] Miljömärkt med Svanen, Bra Miljöval eller motsvarande

Ort och datum Revisor

OBS! Detta fält fylls i av revisorn

POÄNGBERÄKNING Restaurang

Samtliga obligatoriska krav godkända: JA / NEJ

Relevanta poäng för Er verksamhet = _____

Uppnådda poäng ____ + Egna lösningar ____ = Totalpoäng

Totalpoäng = _____ %
Relevanta poäng

Checklistan är granskad och godkänd:

_____

Ort och datum Revisor

OBS! Detta fält fylls i av revisorn

POÄNGBERÄKNING Djurpark

Samtliga obligatoriska krav godkända: JA / NEJ

Relevanta poäng för Er verksamhet = _____

Uppnådda poäng ____ + Egna lösningar ____ = Totalpoäng

Totalpoäng = _____ %
Relevanta poäng

Checklistan är granskad och godkänd:

_____

Ort och datum Revisor

OBS! Detta fält fylls i av revisorn

Bilaga 3 – Färdig checklista

CHECKLISTA FÖR MILJÖDIPLOMERING 2013

Baserad på Svensk Miljöbas Kravstandard för verksamheter

Fastställd 15 januari 2013

Verksamhetsnamn:		***Camping***	***Restaurang***	***Djurpark***
Besöksadress:	Postadress:			
Miljösamordnare*:*	Tfn:			
E-postadress:				
Organisationsnummer:				

OBLIGATORISKA KRAV	**Kravet uppfylls**
A **Grundvillkor: Vi kan visa att vi följer gällande miljö- och annan relevant lagstiftning och har inga anmärkningar på vår verksamhet.**	☒☒☒
B Vi har utsett minst en miljösamordnare, med definierat ansvar och befogenheter.	☒☒☒
C Vi har en aktuell miljöutredning där vi har identifierat vår viktigaste miljöpåverkan och där relevanta miljöindikatorer har angetts.	☒☒☒
D Vi har en dokumenterad redovisning över hur vi sorterar vårt avfall.	☒☒☒
E Vi har en förteckning över samtliga kemikalier vi använder. För varje kemikalie finns ett säkerhetsdatablad.	☒☒☒
F Vi har antagit en miljöpolicy som speglar intentionerna och styr miljöarbetet.	☒☒☒
G Vi har antagit en miljöplan med relevanta och uppföljningsbara miljömål för kommande år.	☒☒☒
H Vi har en skriftlig inköpsrutin som styr mot miljöanpassade och etiska inköp.	☒☒☒
I Våra medarbetare har fått grundläggande miljöutbildning på cirka en halvdag. Nyanställda utbildas inom ett år.	☒☒☒
J Vi informerar regelbundet alla medarbetare om företagets miljöarbete och de deltar i vårt interna arbete med miljöförbättringar. Andra intressenter informeras.	☒☒☒
Vid omdiplomering	
K Vi har kartlagt vår klimatpåverkan och har en plan för hur denna ska minska.	

L Vi begär in miljödeklaration och bedömer våra viktigaste leverantörer, transportörer och entreprenörer angående deras miljöarbete.	
M Vi har kartlagt våra behov av fortbildning inom miljöområdet och har en plan för dess genomförande. Vidareutbildning eller studiebesök med miljöinriktning för våra medarbetare ska ske minst vart tredje år	
N Vi gör varje år en uppföljning av vårt miljöarbete som redovisas i vår miljöberättelse med relevanta miljöindikatorer	

PRAKTISKA ÅTGÄRDSPUNKTER **Minst 75 % av de punkter som är relevanta för verksamheten ska uppnås. JA räknas som uppfyllda. Egna lösningar och punkt 33 räknas som extra poäng utöver totalantalet relevanta punkter.**			
LOKALER **Hyrs** ☒☐☐ **Ägs** ☐☒☒ **Punkter som markerats med * stryks om lokalen hyrs eller om elen ingår i hyran.** **Vi sparar energi och vatten genom att:**		**Ja**	**Kommentar**
1.	Vi har A-klassade lysrör (låg energi/låg kvicksilverhalt) s.k. fullfärgslysrör alternativt HF lysrör.	☐☒☒	
2.	Vi har lågenergilampor.	☒☒☒	
3.	Vi har rörelsedetektorer som styr belysningen i utrymmen vi sällan använder, alternativt "Släck ljuset" skyltar.	☐☒☒	
4.	Vi har timer som styr elektrisk utrustning och/eller eluttag.	☐☒☒	Delvis
5.	Vi har A-märkta vitvaror, vilket innebär att de är energisnåla.	☐☒☒	
6.	Vi har skriftligen uppmärksammat fastighetsägaren på önskemål om miljöanpassning av fastigheten.	☐	
7.	*Vi har abonnemang på förnybar el (exv. Bra miljöval-el).	☐☐	
8.	*Vi har tidstyrning för ventilationen.	☒☒	
9.	*Vårt uppvärmningssystem är baserat på värmepump, solfångare, biobränsle, vindkraft eller fjärrvärme.	☒☒	
10.	*Vi har snålspolande toaletter (minst 50 %).	☒☒	
11.	*Vi har endast snålspolande kranar i tvättställ, duscharmaturer och kök.	☐☐	
12.	*Vi har styrning/reglering av uppvärmning och kylning för att minska energiförbrukningen.	☒☒	
Egna lösningar			
Kyla till kök tas ur borrhål		☒	
Solfångare 30 m²		☒☒	

PERSONAL		Ja	Kommentar
13.	Vi köper ekologiskt och/eller rättvisemärkt kaffe eller te till våra medarbetare.	☒☒☒	
14.	Vi köper ekologiskt och/eller rättvisemärkt odlad mat och dryck till våra medarbetare och kunder.	☐☒☐	
15.	Vår miljösamordnare har genomgått fördjupad utbildning inom miljöområdet.	☒☒☒	
Egna lösningar			
		☐☐☐	

KONTORET **Vårt kontor är miljöanpassat på följande sätt:**		**Ja**	**Kommentar**
16.	Vi använder endast miljömärkta[89] skriv- och kopieringspapper och kuvert	☒☒☒	
17.	Vid nyinköp har vi valt miljömärkta[90] datorer och kontorsmaskiner.	☒☒☒	
18.	Energisparfunktionen är aktiverad på alla våra kontorsmaskiner.	☒☒☒	
19.	Vi har grenuttagsbrytare som bryter strömmen på vår elektriska utrustning.	☒☒☒	Delvis
20.	Vi kan redovisa åtgärder som minskar vår pappersförbrukning på kontoret. (exv. dubbelsidig kopiering, digital fakturahantering)	☐☐☐	
21.	Vi köper miljömärkta[1] toalett-, hushålls- och torkpapper.	☒☒☒	
Egna lösningar			
VAROR OCH TJÄNSTER		**Ja**	**Kommentar**
22.	Vi kan visa exempel på miljöanpassning av våra varor/tjänster.	☐☐☐	
23.	Vi tillhandahåller miljörelaterad information om våra varor/tjänster till våra medarbetare och kunder.	☐☐☐	
Reklam och Marknadsföring			
~~24.~~	~~Vi använder miljödiplomeringen i vår marknadsföring. Gäller endast vid omdiplomering.~~		
25.	Vi beställer trycksaker från Svanenlicensierade, miljödiplomerade eller miljöcertifierade tryckerier[91]. (Ex. broschyrer, visitkort, loggade kuvert)	☒☒☒	
26.	Vi beställer trycksaker som är Svanenmärkta.	☒☒☒	
Egna lösningar			
AVFALL **Vi kan visa att vi:**		**Ja**	**Kommentar**
27.	– återanvänder kartonger, emballagematerial, skriv- och kopieringsmaterial.	☐☐☐	
28.	– återanvänder möbler/inventarier eller ger begagnade möbler till second hand verksamhet.	☒☒☒	Återbruket
Vi undviker engångsmaterial på följande sätt i vår verksamhet:			
29.	– alltid använder flergångsserviser, t ex muggar, skedar, tallrikar etc. i vår dagliga verksamhet.	☒☒☒	

89 Miljömärkt med Svanen eller med likvärdig miljöprestanda.

90 Märkta med TCO 99, TCO 05, Energy Star eller Svanen.

91 Se www.svanen.nu, www.miljodiplom.se

30.	– alltid använder storförpackningar för mjölk, smör, socker, etc. i vår dagliga verksamhet.	☐☐☐	
31.	– har soppåsar av återvunnet papper/plast eller komposterbart material.	☐☒☒	
32.	– sorterar avfall utöver lagkrav enligt avfallsredovisningen[92]. (½ poäng per avfallsslag som inte är lagstadgat)	Antal poäng: (Max 4 p)	
		☐☐☐ (antal p)	
Egna lösningar			
En del kartonger ges till apor och rovdjur. Papper strimlas till strö åt apor		☒	
RESOR OCH TRANSPORTER		**Ja**	**Kommentar**
Tjänsteresor			
33.	Vi har en skriftlig miljöstyrande resepolicy[93].	☒☒☒	
34.	Personal som kör i tjänsten har genomgått kurs i sparsam körning, typ EcoDriving.	☐☐☒	20 %
35.	Vi tillhandahåller kollektivtrafikkort för resor i tjänsten.	☐☐☐	
36.	Personalen använder tjänstecyklar.	☐☐☒	Där det är tillämpligt
37.	Vi använder telefon- och/eller videokonferenser.	☐☐☐	
Företagsbilar (tjänstebilar, lastbilar, arbetsfordon m.m.)			
38.	Vi har personbilar och servicebilar som är klassade som miljöfordon.	☒☒☒	80 %
39.	Vid nyinköp väljer vi endast fordon som är klassade som miljöfordon[94].	☒☒☒	
40.	Vid inhyrning och leasing av personbilar väljs miljöfordon.	☒☒☒	
41.	Vintertid står våra fordon i varmgarage eller är kopplade till tidsstyrd motorvärmare.	☐☒☒	
42.	Våra fordon har miljömärkta[95] däck.	☐☐☐	
43.	Vi använder dubbfria vinterdäck på företagets fordon.	☒☒☒	Så långt det är möjligt
Resor till och från jobbet			
44.	Vi genomför regelbundet resvaneundersökningar i form av exempelvis enkäter bland våra medarbetare.	☐☐☐	
45.	Vi har genomfört aktiviteter för att få fler att gå, cykla eller åka kollektivt till och från jobbet.	☐☐☒	50% av personalen

92 Se Flik 3 i pärmen.

93 Exempel på resepolicy finns i Tilläggsinformationen på www.miljodiplom.se.

94 Enligt definitionen för miljöfordon som gäller från och med 2013, Se www.miljofordon.se.

95 Med miljömärkta däck avses Svanen eller som uppfyller motsvarande kriterier.

			bor inom gång/cykelavstånd
46.	Vi tar ut avgift på våra parkeringsplatser.	☐☐☐	
47.	Vi tillåter distansarbete och/eller anpassning av arbetstid till kollektivtrafiken	☐☐☐	
Egna lösningar			

KEMIKALIER **Vi hanterar kemikalier på följande sätt:**		**Ja**	**Kommentar**
48.	Kemikaliefria städmetoder används där så är möjligt.	☒☒☒	
49.	Endast miljömärkta medel används för tvätt, disk, rengöring och lokalvård[96].	☒☒☒	Så långt det är möjligt
50.	Vi använder miljöanpassade färger, märkta med EU-blomman eller Svanen.	☐☐☐	
51.	Vi använder miljöanpassade bilvårdsmedel[97] och/eller hydraulvätskor[98].	☒☒☒	Tvättas på Preem i miljöklassad anläggning
52.	Vi driver våra arbetsredskap med miljö- eller hälsoanpassade bränslen[99].	☒☒☒	Ecopar och akrylatbensin
53.	Vi sköter våra grönytor utan bekämpningsmedel[100].	☒☒☒	
54.	Vi använder uppladdningsbara småbatterier t.ex. till ficklampa, kamera, fjärrkontroller.	☐☒☒	Till största delen
55.	Vi har skrivit ned våra kemikaliers riskfraser och/eller faroangivelser i klartext på kemikalielistan[101].	☒☒☒	
56.	Vi har gjort en fördjupad granskning av våra kemikalier och listat riskminsknings- och utfasningsämnen.	☒☒☒	
57.	Vi har fasat ut kemikalier med riskminsknings- och utfasningsämnen.	☒☒☒	
Egna lösningar			
Ecoonlinesystem för dokumentation och identifiering		☒☒☒	
RESTAURANG/MATSAL		**Ja**	**Kommentar**
58.	Vi använder regelbundet ekologiska[102] basvaror i vår matlagning.	☒	Så långt det är möjligt inom upphandlingen
59.	Vi använder säsongsanpassade råvaror i matlagningen.	☐	Se ovan

96 Svanen eller Bra Miljöval eller med likvärdig miljöprestanda. För lokalvård kan i enstaka fall accepteras ej miljömärkt medel.

97 Svanen eller med likvärdig miljöprestanda.

98 Se www.sp.se Sök på hydraulvätska.

99 T ex el, alkylatbensin, RME, Ecopar eller miljödiesel. Se Handledningen, flik 8 i pärmen för mer information.

100 Ättiksyra accepteras för kemisk bekämpning av ogräs.

101 Se tillvägagångssätt under Kemikalier, flik 3 i pärmen.

102 Miljömärkt med KRAV eller EU:s förordning 20092/91 resp. 1804/99.

60.	Naturbeteskött eller kött från ekologisk uppfödning serveras varje vecka.	☒	Se ovan
61.	Vi använder rättvisemärkta livsmedel.	☒	Se ovan
62.	Vi kan alltid erbjuda en vegetarisk rätt.	☒	
63.	Servetterna i restaurangen/matsalen är miljömärkta.	☒	
Egna lösningar			
Alla livsmedel och godis förutom glass är palmoljefritt. Och antingen gluten eller laktosfritt.		☒	

HOTELL OCH KONFERENS		**Ja**	**Kommentar**
~~64.~~	~~Småförpackningar/engångsförpackningar av tvål och schampo undviks.~~		Finns inte
~~65.~~	~~Miljömärkt tvål och schampo finns på våra hotellrum[103].~~		Finns inte
66.	I minst 50 procent av hotellrummen styrs belysning m.m. via nyckeln.	☐	
67.	Konferensblock etc. är miljömärkta[104].	☒☒	
68.	Våra arbetskläder är miljömärkta och/eller tvättas utan kemtvätt.	☒☒	Utan kemtv.
69.	Information lämnas till gästerna angående möjlighet till kollektivtrafik/samtransporter.	☐☐	
70.	Cyklar finns till utlåning/uthyrning.	☒	Har provat, alla stulna
Egna lösningar			

15 Svanen eller Bra Miljöval

[104] Miljömärkt med Svanen, Bra Miljöval eller motsvarande

FÖRSÄKRAN

Uppgifterna ovan stämmer överens med förhållandena i vår verksamhet

_____

Ort och datum Miljösamordnare

POÄNGBERÄKNING Camping

Samtliga obligatoriska krav godkända: JA / NEJ

Relevanta poäng för Er verksamhet = _____

Uppnådda poäng ____ + Egna lösningar ____ = Totalpoäng

Totalpoäng = _____ %

Relevanta poäng

Checklistan är granskad och godkänd:

_____

Ort och datum Revisor

OBS! Detta fält fylls i av revisorn

POÄNGBERÄKNING Restaurang

Samtliga obligatoriska krav godkända: JA / NEJ

Relevanta poäng för Er verksamhet = _____

Uppnådda poäng ____ + Egna lösningar ____ = Totalpoäng

__Totalpoäng__ = _____ %

Relevanta poäng

Checklistan är granskad och godkänd:

_____

Ort och datum Revisor

OBS! Detta fält fylls i av revisorn

POÄNGBERÄKNING Djurpark

Samtliga obligatoriska krav godkända: JA / NEJ

Relevanta poäng för Er verksamhet = _____

Uppnådda poäng ____ + Egna lösningar ____ = Totalpoäng

__Totalpoäng__ = _____ %

Relevanta poäng

Checklistan är granskad och godkänd:

_____

Ort och datum Revisor

OBS! Detta fält fylls i av revisorn

Bilaga 4 – Miljöutredning

MILJÖUTREDNING för år 2013	miljödiplom SVENSK MILJÖBAS

Miljöutredningen avser	
Företag/verksamhet: Borås Djurpark AB	Telefon: 033-35 32 70
Gatuadress: Margaretagatan 13	Postadress: 50638 Borås
Miljösamordnare: Per-Arne Persson	E-post: perarne.persson@boraszoo.se

Organisation

Vårt miljöarbete är organiserat på följande sätt och med följande personers ansvarsområden:

Per-Arne Persson är miljösamordnare och har huvudansvaret för underhållet och utvecklingen av miljöledningssystemet. Han är även kontaktperson för Miljödiplomeringen. Avdelningsansvariga Jonas Svensson (djurpark), Helen Hansson (restaurang) och Ulrica Back (camping) är delansvariga för respektive verksamhet.

Våra medarbetares miljöutbildning är dokumenterad i en separat kompetensplan.

Verksamheten

Vår verksamhet kan kortfattat beskrivas så här:

Borås Djurpark AB grundades 1962 och var då den första djurparken i Sverige som visade sina djur i naturhägn. Borås Djurpark AB är en verksamhet som innefattar en djurpark, en restaurang och en camping. Verksamheten ligger i sydvästra delen av landet, nära Borås centrum och är för nuvarande en av de största djurparkerna i Sverige med en yta av 40 hektar. I djurparken ligger en restaurang. Ungefär 400meter ifrån djurparken ligger Borås camping som är en utav Sveriges största citycampingar med sina 386 platser. De har öppet året runt och förutom campingplatser finns det även 66 stycken stugor.

Antal anställda: 48t (djurpark 39st, restaurang 2st och camping 7st) Sommartid ca 200 med säsongsanställda.	Antal enheter: 3 (djurpark, restaurang och camping)

Nödlägesberedskap - Miljörisker

Vi har utvärderat miljörisker i vår verksamhet och lämpliga sätt att förebygga dem. I tabellen nedan har vi dokumenterat resultatet, dvs. risker med verksamheten, hur vi ska agera för att förhindra dem och vad vi gör om de ändå händer. I de fall en längre instruktion behövs har vi gett en hänvisning.

Risk:	Förhindras genom:	Vid olycka görs följande:
Brand	Vart fjärde har man brandskyddsutbildning för hela personalen. Runt om anläggningarna finns det brandsläckare och brandvarnare i byggnader.	Campingen har en byggnad som alarmet går direkt till SOS. På djurparken/restaurangen är de flesta byggnader direktkopplade till SOS.
Oljeutsläpp	Kontrolleras kontinuerligt	När en olycka inträffar går ett meddelande ut i varje komradio och varje person blir tilldelade vad de ska göra. Denna funktion styrs från kontoret i djurparken och övas på kontinuerligt.

Vattenläckage	Veckovis kontrolleras alla vattenmätare på djurparken/restaurangen. På campingen kontrolleras de varje år.	När en olycka inträffar går ett meddelande ut i varje komradio och varje person blir tilldelade vad de ska göra. Denna funktion styrs från kontoret i djurparken och övas på kontinuerligt.
Driftstopp	Kontrolleras kontinuerligt	På djurparken/restaurangen finns två stycken reservelverk.
Hälsorisker vid hantering av kemikalier	Säkerhetsblad finns tillgängliga på anläggningen för respektive kemikalier.	När en olycka inträffar går ett meddelande ut i varje komradio och varje person blir tilldelade vad de ska göra. Denna funktion styrs från kontoret i djurparken och övas på kontinuerligt.
Personskada	Rätt utrustning och jobba två och två vid ”riskfyllda” uppdrag.	När en olycka inträffar går ett meddelande ut i varje komradio och varje person blir tilldelade vad de ska göra. Denna funktion styrs från kontoret i djurparken och övas på kontinuerligt.
Rymning av djur	Kontrolleras kontinuerligt	Risken är väldigt liten men det finns en beredskapsplan om det inträffar.

Lagar och regler

Vi har gjort en utvärdering av vilka miljölagar och övriga rättsregler som berör vår verksamhet. Vi har också tagit fram instruktioner för att säkerställa att lagar och regler efterlevs.
Gällande svenska lagar och förordningar finns på http://www.notisum.se.

Tillståndspliktig eller anmälningspliktig verksamhet Vi bedriver miljöfarlig verksamhet som är tillståndspliktig eller anmälningspliktig enligt Miljöbalken.	☐ Ja, Tillståndspliktig ☐ Ja, anmälningspliktig ☒ Nej

Förteckning över miljölagar som berör vår verksamhet

Se bilaga 12 i rapporten.

Lokaler

Vi har följande lokaler:

Typ av lokal	Antal	Yta (m^2)	Hyr eller äger
Kontor	1	291	☐ Hyr ☒ Äger
Djurpark	19	6939	☐ Hyr ☒ Äger
Restaurang	7	940	☐ Hyr ☒ Äger
Camping	62	2225	☒ Hyr ☐ Äger

Energi

Uppvärmning och nedkylning

Våra lokaler värms upp med:	Fjärrvärme, solfångare, direktverkande el, bergvärme och olja. Oljepanna som reserv.
Våra lokaler kyls ned med:	Restaurangköket kyls från borrhål

Frågor om energiförbrukning

I våra lokaler använder vi el från förnybara energikällor:	☐ Ja	☒ Nej
Förbrukning av energi för uppvärmning ingår i vår lokalhyra:	☐ Ja	☒ Nej
Förbrukning av energi för el ingår i vår lokalhyra:	☐ Ja	☒ Nej
... om nej, vilken typ av avtal har ni? (T.ex. ”vi betalar el separat”):	Betalar el separat	
Ange senaste året då ni gjorde en energikartläggning/inventering:		

Persontransporter

Vi har följande persontransporter: (resor som betalas av företaget/verksamheten)

	Flyg	Tåg	Bil
Längre resor (utanför närområdet)	☒ Ja ☐ Nej	☒ Ja ☐ Nej	☒ Ja ☐ Nej

Resor i tjänsten med hyrda bilar och/eller taxi	☐ Ja ☒ Nej	
Egen bil i tjänsten (ange antal)	☐ Ja ☒ Nej	Antal:
Förmånsbilar (ange antal)	☐ Ja ☒ Nej	Antal:
Tjänstebilar (ange antal)	☒ Ja ☐ Nej	Antal: 4
Kollektivtrafik	☒ Ja ☐ Nej Delvis	
Cykel och gång	☒ Ja ☐ Nej Delvis	

Tjänstebilar (inkl lastfordon)

Fordon samt årsmodell	Regnr.	Miljöfordon **)	Typ av drivmedel	Miljömärkta däck *)	Dubbfria vinterdäck
Volvo V 70 2008	JUX 159	☒ Ja	Miljödisel/ Ecopar	☐ Ja	☒ Ja
Volvo V 50 Campingen	JTR 123	☒ Ja	E85	☐ Ja	☒ Ja
Volvo V 50	JTR 127	☒ Ja	E85	☐ Ja	☒ Ja
Renualt k*angoo2012* *Restaurang* *Miljöklass Euro 5/ej skatteb.*	NAT 581	☒ Ja	E85	☐ Ja	☒ Ja
Mercedes Sprinter 315 cdi 2006	WTO 908	☐ Ja	Miljödisel/ Ecopar	☐ Ja	☐ Ja
Ford Ranger 2002	TBL 706	☐ Ja	Ecopar	☐ Ja	☒ Ja
Fort Transit 2003 Campingen	UGT 867	☐ Ja	Miljödisel/ Ecopar	☐ Ja	☐ Ja
		☐ Ja		☐ Ja	☐ Ja
		☐ Ja		☐ Ja	☐ Ja

**) avser däck som är Svanenmärkta alt. uppfyller dessa kriterier.*

***) enligt miljöfordonsdefinitionen, se www.miljofordon.org*

Arbetsfordon

Fabrikat samt årsmodell	Regnr.	Typ av drivmedel	Övrigt

Uppgifter om arbetsfordon (t.ex. åkgräsklippare, grävmaskin):

Mitsubishi L 200 1991	OYY 474	Acrylatbensin	Savannmatningbil
John Deere 6120 se 2005	XDU 238	Ecopar	Traktor
John Deere 2004 Campingen		Ecopar	Åkgräsklippare
Weideman 3070 CX80 2010		Ecopar	Lastmaskin 5,5 t
Weideman 1150 DC 2012		Ecopar	Lastmaskin 1,5 t
Dottotrain 2013	DSK 475	Ecopar	Persontåg
Honda TRX 300FX 1996	ELP 193	Acrylatbensin	Terängmotorcykel Savannstall
Suzuki 200 1997		Acrylatbensin	Terängmotorcykel Savannstall
Suzuki LT 500 2011	MGM 368	Acrylatbensin	Terängmotorcykel Elefanthus
Suzuki LT 500 2011	KYS 457	Acrylatbensin	Terängmotorcykel Rovdjur
Clubcar Carryall 2 2008	BBZ 947		Elbil underhåll
Clubcar Carryall 2 2012	RNY 991		Elbil Arbetsledning
John Deere E-gator 2000			Elbil Rovdjur
John Deere E-Gator 2002			Elbil underhåll
John Deere E-Gator 2003			Elbil campingen
John Deere E-Gator 2004			Elbil underhåll
Melex 2010	CGX 282		Elbil Restaurang

Godstransporter

Vi ställer miljökrav på våra leverantörer/transportörer ☐ Ja ☒ Nej

De flesta har miljöledningssystem eller miljödokument

Vårt företag köper följande typer av transporter:

Foder/Mat, Avfall, Underhåll/Bygg, Djurtransporter

Miljöpåverkan - Miljöaspektlista

Se bilaga 10 i rapporten.

Uppgifter om ansvar och genomförande

Datum för miljöutredning:	20130517
Miljöutredning genomförd av:	Andreas Samuelsson, Samuel Ottosson och Per- Arne Persson
Miljösamordnare:	Per-Arne Persson
Verksamhetsansvarig:	Bo Kjellsson

Bilaga 5 – Miljöpolicy

Miljöpolicy Borås Djurpark AB

Borås Djurpark AB:s samtliga verksamheter skall värna om miljön och skall aktivt arbeta för att minska dagens miljöpåverkningar. En ständig förbättring ska uppnås genom följande:

- Att sortera verksamheternas avfall i största möjliga mån.
- Följa aktuell lagstiftning som kan kopplas till företaget.
- Kontinuerligt utbilda all personal samt nyanställda.
- Arbeta långsiktigt mot en ständig förbättring av företagets miljöarbete.
- Att värna om den biologiska mångfalden och ekosystemet genom att välja mer miljövänliga kemikalier.
- Verka för att minska utsläpp vid transporter, både inom verksamheten och vid tjänsteresor.
- Genom att i största möjliga mån välja ett mer miljövänligt transportalternativ.
- Sträva efter att verksamhetens energiförsörjning endast kommer från hållbara energikällor.
- Borås Djurpark AB arbetar för att besökare får information om verksamhetens miljöarbete och hur de kan välja att vara mer miljövänliga inom parken.

Fastställd av:

.....

Miljöansvarig, 2013-XX-XX

Bilaga 6 – Avfallsrutin

Syfte

Avfallsrutinen beskriver hur verksamheten skall hantera avfall för att möjliggöra ökad återvinning. Syftet är att förbättra hanteringen och återvinning av avfall och därmed minska verksamhetens påverkan på miljön, samt effektivisera och underlätta verksamhetens avfallssortering.

Omfattning

Rutinen omfattar alla anställda (inklusive periodanställda) inom verksamheten på samtliga avdelningar.

Ansvar

Per-Arne Persson är miljösamordnare på Borås Djurpark AB och har det yttersta ansvaret för att avfallsrutinen följs. Per-Arne får assistans av Jonas Svensson och Ulrica Back i arbetet för att alla som berörs av avfallsrutinen får den informationen som behövs för att uppfylla nedanstående riktlinjer. De skall se till att rutinen går att genomföra praktiskt genom att containrar finns tillgängliga samt att de töms när de är fulla. Däremot ansvarar samtliga personal för att rutinen följs.

Karl-Arne Stern arbetar med och ansvarar för företagets tekniska del på djurparken/restaurangen och vaktmästrarna ansvarar för det på campingen. Detta innefattar bland annat byte av lampor och radiatorer, samt att dessa fraktioner hamnar i korrekt sorteringskärl.

Det sker ingen sortering av kontorsavfall på plats. Detta görs istället av Borås Energi och Miljö AB vilket innebär att Borås Djurpark AB får betala en avgift för detta arbete.

• Kontorsavfall

På djurparken och restaurangen står den “gröna stationen” i kontorshuset. Kassetter från skrivare och kopiator, skrivbordselektronik, småbatterier, stickande och skärande kontorsmaterial, brandvarnare, färgkassetter/märkpennor, lösningsmedel/rengöringsprodukter, magnetband, metaller, limstift samt kontorskemikalier skall förvars i denna station. På campingen finns nästan inget kontorsavfall, därför sorteras detta in i de övriga kategorierna. Färgpatroner osv från campingen transporteras till djurparkens ”gröna station”.

• Brännbart

Brännbart avfall samlas upp i mindre papperskorgar såväl inom- som utomhus i hela parkområdet. Avfallet samlas sedan upp i en container, på avfallsområdet, som är täckt för att hålla väta ute. Containern är märkt med en synlig skylt.

• Wellpapp

Wellpapp slängs i en separat container/soptunna.

• Träavfall

Träavfall slängs i en container på djurparken/restaurangen. På campingen bygger de i princip inget själva. Därför är det minimalt med träavfall.

• Metall & Tryckt virke

På djurparken/restaurangen slängs metall och tryckt virke i samma container som är uppdelad i två delar. Avfallet hanteras alltså separerat och det finns tydliga skyltar på containern. I metall sorteras diverse skrot som uppstår och i tryckt virke är merparten av impregnerat trä. På campingen bygger de i princip inget själva. Därför är det minimalt med metall och tryckt virke.

• Farligt avfall

Farligt avfall slängs i en miljöstation. Denna station är svart och innehåller olika fraktioner som gäller exempelvis färg, oljor, batterier, trasiga lysrör och tryckburkar.

• Ofärgat och färgat glas

Ofärgat och färgat glas separeras och slängs i var sin tunna.

• Lysrör

Lysrör slängs i en särskild tunna.

• Lågenergilampor

Lågenergilampor slängs i en tunna.

• Glödlampor

Glödlampor slängs i en tunna.

• Komposterbart

Komposterbart avfall slängs i små svarta tunnor. Campingen slänger komposterbart i brännbart.

• Osorterat avfall

På djurparken/restaurangen omfattas osorterat avfall av en extracontainer som tas in vid mindre renoveringar av anläggningen. Borås Energi och Miljö AB och Stena Metall kommer och hämtar samtliga containrar, och byter ut de mot nya tomma. På campingen är det Lövdalens Åkeri AB som hämtar detta 1 gång/år. I avfallsrutinen kommer inte alla sorteringskärl att beskrivas med färg då detta kan variera. Borås Energi och Miljö AB hämtar brännbart avfall och detta omvandlas sedan till energi. Borås Stad Tekniska förvaltningens skogsavdelning ansvarar för att tömma de sopstationer som finns ute i djurparken, antalet är ungefär 100 stycken.

Mätning, journalföring och rapportering

Transportdokument för transport av avfall skall förvaras i en särskild pärm. Det är Per-Arne Persson som ansvarar för att transporterna har godkända transportdokument för transport av avfall på yrkesmässig basis.

Avvikelser/frågor

Vid avvikelser, problem eller frågor som uppstår i samband med avfallshantering skall Jonas Svensson eller Per-Arne Persson kontaktas.

Bilaga 7 – Avfallsredovisning

Avfallsredovisning för: Borås Djurpark AB							**År:** 2012	miljödiplom SVENSK MILJÖBAS
	Typ av avfall		**Sorteras**		**Avfallet finns ej**	**Mängd per år**	**Kärl finns placerat i**	**Entreprenör för hämtning**
			Ja	**Nej**				
Obligatoriskt enligt gällande lag	Producentansvarsavfall, förpackningar	Förpackningar av papper	☐	☒	☐			
		Förpackningar av wellpapp	☒	☐	☐	80 m2		Lövdalen/Stena Metall
		Förpackningar av hårdplast	☐	☒	☐			
		Förpackningar av mjukplast	☐	☒	☐			
		Förpackningar av metall	☒	☐	☐		Har lagts I skrotcontainer	Lövdalen/Stena Metall
		Förpackningar av färgat och ofärgat glas	☒	☐	☐	1000 L		Borås Energi o Miljö
		Returpapper (tidningar/tidskrifter)	☐	☒	☐			
	El- avfall (Saker som behöver sladd eller batteri för att fungera)		☒	☐	☐	350 KG		Borås Energi o Miljö
	Farligt avfall	Batterier	☒	☐	☐	300 kg		Borås Energi o Miljö
		Kemikalier	☒	☐	☐	56 kg		Borås Energi o Miljö

		Lysrör	☒	☐	☐	400 st		"-"
		Lågenergilampor	☒	☐	☐	?	Har inte redovisats	"-"
		Glödlampor	☒	☐	☐	?	Har inte redovisats	"-"
			☐	☐	☐			"-"
	Brännbart avfall (Avfall som inte kan återanvändas eller återvinnas t.ex. trasiga möbler)		☒	☐	☐	52,2 ton		Lövdalen/Stena Metall
	Verksamhetens hushållsavfall (Komposterbart+ restavfall som inte kan återanvändas eller återvinnas)		☐	☒	☐			Lövdalen/Borås Energi o Miljö
Övrigt avfall	**Poänggivande avfall** Ger ½ poäng per avfallsslag. **För in summan i checklistan**	Matavfall	☒	☐	☐	9.5 ton		Borås Energi o Miljö
		Metallskrot	☒	☐	☐	7,16 ton		Lövdalen/Stena Metall
		Kontorspapper	☐	☒	☐			
		Icke brännbart avfall	☒	☐	☐	?	Ej redovisats	Lövdalen/Stena Metall
		Tonerkassetter t kopiator	☒	☐	☐	?	Har inte särredovisats	Borås Energi o Miljö
		Komposterbart	☒	☐	☐	1041,58 t		Lövdalen

Bilaga 8 – Miljöplan

Aktivitet	Ansvar	Slutdatum
1. Djurparken/restaurangen skall sträva efter att minska sin energiförbrukning		
1.1 Oljeanvändningen skall vara ersatt av annan energiförsörjning.	Driftchef	2018
1.2 Grenströmbrytare skall vara installerat för samtliga energiförbrukande apparater på kontoret.		2015
2. Djurparken/restaurangen skall sträva efter att minska sina transporter		
2.1 När tjänsteresor görs skall tåg väljas framför flyg så länge resetiden med tåg inte blir 20% längre än med flyg.	Driftchef	Pågående
2.2 Cykel alternativt gång skall väljas till 90% av tillfällena som transportmedel inom djurparken när cykelvänligt underlag råder, om inget material/bagage tas med.	Avd.chef Jonas Svensson	Pågående
3. Djurparken/restaurangen skall öka sin hantering av avfall för att på så sätt minska sin påverkan på miljön		
3.1 Allt avfall som djurparken producerar skall sorteras enligt den framställda avfallsrutinen.	Avd.chef Jonas Svensson	2014
4. Djurparken/restaurangen skall ha rutiner för inköp av varor och kemiska produkter för att minska sin belastning på miljön		
4.1 Företaget skall framställa en inköpsrutin.	Driftchef	2014
4.2 Inom två år skall 80% av alla trycksaker (t.ex. broschyrer) vara från miljömärkt papper.	Driftchef	2015
4.3 Allt skriv- och kontorspapper skall vara miljömärkt.	Driftchef	2014
5. Djurparkens/restauranges personal har kunskaper inom miljöområdet		
5.1 Samtliga heltidsanställda på företaget skall ha genomgått en miljöutbildning på minst fyra timmar.	Driftchef	2013

5.2 Djurparken ha en färdig broschyr där företagets miljöarbete beskrivs, denna skall tilldelas samtliga anställda inklusive säsongsanställda.	Driftchef	2014

Bilaga 9 – Lista på förändrade kemikalier

Fluganyl Parkettlack → Flugger natural wood

Flugger 96/97 grundolja → Flugger 90 classic

Flugger snickerispackel → Samma namn

Flugger uteakrylat 25 → Flugger 100 Aqua

Flugger 99 Aqua → Samma namn

Flugger 95 Aqua → Samma namn

Flugger Silikatfärg → Flugger facade silikat

Flugger 96 classic → Utgått

Flugger Metallprimer → Metal pro

Flugger 1212 rostskydd → Utgått

Flugger Bygg/våtrumssilikon → Flugger wet seal

Flugger impredur fasadgrund → Flugger facade primer

Flugger Fluren 19 handrengöring → Nu som trasa, annars utgått

Flugger Primex → utgått

Flugger sprayfärg → Flugger dupli colour

Flugger Fluren 39 alg-och mögeltvätt → Flugger anti-green

Alflex 90 → Utgått

Alflex 20 → Utgått

Alflex 5 → Flugger interior high finish 5 Classic

Alflex 40 → Flugger interior high finish 40 Classic

Alflex Häftgrund → Utgått

Bilaga 10 – Bedömning av miljöaspekter

Område	Miljöaspekter	Mängd	Miljöpåverkan	Bedömning av årsförbrukning (1-5)	Sammanvägning av miljöaspekter (1-5)	Betydande-grad	Kommentar
Lokalisering							
Anläggning av djurparken	Upptar markytor, ensidig biotop	40 ha	Minskad biologisk mångfald	1	2	3	Då djurparken redan är anlagd blir miljöpåverkan låg
Energiförbrukning							
Uppvärmning och belysning av lokaler TOTALT	Resursförbrukning		Utsläpp till luft	2,5	4	**10**	
Uppvärmning och belysning av lokaler	Fjärrvärme	303,6 Mwh	Utsläpp till luft	2	2,5	5	
Uppvärmning och belysning av lokaler	Olja	7300 liter	Användning av fossila bränslen	2	3	6	
Uppvärmning och belysning av lokaler	Ospecifierad el	1518 Mwh		3	2,5	7,5	
Uppvärmning och belysning av lokaler	Solfångare	30 m^3		1	1	1	Installering av solfångare minskar energiåtgången av el
Drift av fordon och maskiner	Bensin	3130 liter	Växthuseffekt, försurning, övergödning	2	2,5	5	
Drift av fordon och maskiner	Diesel	4230 liter	Växthuseffekt, försurning, övergödning	2	2,5	5	

Drift av fordon och maskiner	Etanol	1300 liter	Växthuseffekt, försurning, övergödning	1	1,5	1,5	Erbjuder ett miljövänligt alternativ
Drift av fordon och maskiner	Ecopar	10.200 liter	Växthuseffekt, försurning, övergödning	3	1,5	4,5	Erbjuder ett miljövänligt alternativ
Drift av fordon och maskiner	Miljöbensin	860 liter	Växthuseffekt, försurning, övergödning	1	1,5	1,5	Erbjuder ett miljövänligt alternativ
Transporter							
Transporter TOTALT	Förbrukning av drivmedel		Växthuseffekt, försurning av mark och vatten, övergödning	3	4	**12**	
Transporter till och från djurparken	Förbrukning av drivmedel		Växthuseffekt, försurning av mark och vatten, övergödning	3	3	9	Miljövänliga drivmedel används, tåg framför flyg då det är möjligt
Transporter inom tjänsten	Förbrukning av drivmedel		Växthuseffekt, försurning av mark och vatten, övergödning	2	3	6	Miljövänliga drivmedel används, elbilar inom parken
Avfallshantering							
Avfall TOTALT	Resursförbrukning		Utsläpp till luft	3	3	**9**	
Avfall	Brännbart	52,22 ton	Utsläpp till luft	2	1,5	3	
Avfall	Wellpapp	10,52 ton	Utsläpp till luft	1,5	1,5	2,25	
Avfall	Tryckt virke	10,72 ton	Utsläpp till luft	1,5	2	3	
Avfall	Kontorsavfall		Utsläpp till luft				
Avfall	Träavfall	14,34 ton	Utsläpp till luft	1,5	1,5	1,5	
Avfall	Glödlampor		Utsläpp till luft				
Avfall	Osorterat	7,16 ton	Utsläpp till luft	1	1,5	1,5	

Avfall	Matavfall		Utsläpp till luft				
Återvinning	Metall						
Återvinning	Glas						
Återvinning	Komposterbart						
Återvinning	Gödsel	1041,58 ton		2,5	1	2,5	Återvinns och görs om till jord
Farligt avfall	Lysrör	375 st	Utsläpp av	2,5	2,5	6,25	
Farligt avfall	Spillolja	51 kg	Utsläpp av	1,5	2,5	3,75	
Farligt avfall	Klorflourkarboner	1 enhet	Utsläpp av	1	3	3	
Farligt avfall	Lösningsmedel	5 kg	Utsläpp av	1	2,5	2,5	
Vatten och avlopp							
Kommunalt vattensystem	Vattenförbrukning	20.467 m3		4	2	6	
Information och utbildning							
Sommarpersonal	Brist på miljöutbildning		Låg milöhänsyn och miljömedvetenhet	1	1,5	1,5	Avsaknad av rutiner för sommarjobbare
Gäster	Brist på miljöinformation		Låg milöhänsyn och miljömedvetenhet	3	1,5	4,5	Avsaknad av information i infoblad
Inköp och leverantörer							

Varor	Leverantörer	430.827 ton	Olika typer av miljöpåverkan	4	2	8	De största leverantörerna har miljöledningssystem
Kemikalier							
Kemikalier TOTALT	Resursförbrukning		Utsläpp av miljöskadliga och hälsoskadliga ämnen	3	2,5	7,5	
Förbrukning av kemikalier	Färg	213 liter	Utsläpp av miljöskadliga och hälsoskadliga ämnen	2,5	2	5	

Förbrukning av kemikalier	Lim och fogmassa	62 kg	Utsläpp av miljöskadliga och hälsoskadliga ämnen	1,5	2	3	
Förbrukning av kemikalier	Avfettning och rengöringsmedel	43,7 liter	Utsläpp av miljöskadliga och hälsoskadliga ämnen	1	2	2	
Förbrukning av kemikalier	Tranmissionsoljor	280 liter	Utsläpp av miljöskadliga och hälsoskadliga ämnen	3	2	6	
Förbrukning av kemikalier	Ospecifierat	46,55 liter	Utsläpp av miljöskadliga och hälsoskadliga ämnen	1	2	2	
Buller och Lukt							
Buller	Oljud från verksamheten		Psykisk ohälsa	1	1	1	Upplevs inte som ett problem av allämnhet
Lukt	Lukt från verksamheten		Psykisk ohälsa	1	1	1	Upplevs inte som ett problem av allämnhet
Olycksrisker							

Brandfarliga ämnen	Brandrisk		Utsläpp till luft	1	3	3	På djurparken/restauran-gen har man brandskydds-utbildning för hela personalen var fjärde år, vid bränder i byggnader går larmet direkt till SOS. På campingen finns 1 byggnad som är direktkopplad till SOS.
Förvaring och hantering av bränslen	Utsläpp av diesel och bensin		Utsläpp till luft och mark	1	3	3	Cisternerna kontrolleras med jämna mellanrum.
Förvaring och hantering av kemikalier	Risk för utsläpp av kemikalier,		Utsläpp till luft och mark	1	3	3	
Maskiner	Oljespill, buller		Utsläpp till luft och mark	1	2,5	2,5	
Eget vattenreningsverk	Utsläpp av avlopssvatten		Utsläpp till mark	1	2	2	
Djurhantering	Personskador, rymning av djur,			1	1,5	1,5	Personalen använder komradio där man också har en larmfunktion vid olyckor

Vattencirkulation	Vattenläckage		Utsläpp till mark	1	2	2	Veckovis kontrolleras alla vattenmätare på djurparken/restaurangen. På campingen kontrolleras de varje år.
Drift av verksamhet	Driftstopp			1	1,5	1,5	Reservelverk går igång automatiskt på djurparken/restaurangen. På campingen finns inget reservelverk.

Bilaga 11 – Kompetensplan

Borås Djurpark AB					
Namn	**Anställd fr.o.m.**	**Genomförd Grundläggande miljöutbildning (datum)**	**Genomförd Övrig miljöutbildning (datum)**	**Utbildningsbehov (ämnesområde)**	**Planerad tidpunkt för kommande miljöutbildning**
Per-Arne Persson	2005	130313	121010 Miljöledningssystem 1 dag 2002 Grönt kort naturvård, biologisk mångfald 6 dagar 2001 Ecodriving		2014
Sara Hedlund	1990	130313			2014
Jonas Laursen	2012	130313			2014
Annika Åsberg	2005 ej t.v	130313			2014
Sara Hedlund	1990	130313			2014
Pia Marxén	1986	130313			2014
Lena Engström	1969	130313			2014
Jenny Johansson	1988	130313			2014
Gabriella Karlsson	2000	130313			2014
Göran Rehn	1982	130313		Ecodriving	2014
Linda Marie Löfgren	2001	130313			2014

Jorma Tupola	1984	130313			2014
Bo Kjellson	1973	130313	2001 Ecodriving		2014
Daniel Roth	2009	130313			2014
Jennie Jörgensen	2008	130313			2014
Stefan Lidh	2012	130313			2014
Kalle Stern	1980	130313			2014
Helen Hansson	2010	130313			2014
Katarina Skoog	2012	130313			2014
Karin Sundlöf	2006	130313			2014
Arne Persson	1990	130313			2014
Christer Bengtsson	2011	130320			2014
Monika Johansson	1980	130320			2014
Erika Maberg	2000	130320			2014
Niklas Kron	2002	130320			2014
Ulrika Karlsson	1988	130320			2014
Camilla Lyrebrant	2002	130320			2014
Daniel Maberg	2009	130320		Ecodriving traktor	2014
MarieLouise Krantz	2000	130320			Ej t.v
Per Kettil	1990	130320			2014

Irja Tauru	2006	130320			2014
Lena Rapp	1990	130320			2014
Stina Widengren	2006	130320			2014
Emma Hedberg	2004	130320			2014
Jonas Svensson	2012	130417			2014
Monika Rehn	1980	130417			2014
Tommy Alexandersson	2002	130417			2014
Carin Mortensen	1990	130417			2014
Charlott Könönen	1992	130417			2014
Ulrika Back	2011	130417			2014
Julia Jonsson	2011	130417			Ej t.v
Rainer Gustafsson	2007	130417		Ecodriving	2014
Johanna Winberg	1988	130417			2014
Markus Svedin	2000	130417			2014
Dan Gabrielson	2012	130417			2014
Följande har inte gått miljöutbildningen men är planerade att gå i höst.					

Reine Marxén	1991				
Gunilla Särén	1981				
Dennis Kettil	1992				
Per-Erik Andersson-Odelberg	2011				

Bilaga 12 – Lagförteckning

Lag/förordning/ föreskrifter	Paragraf §	Citat	Hur berörs företaget	Lagefte-rlevnad	Kommentar
Miljöbalken (1998:808)	2 kap 2 §	Alla som bedriver eller avser att bedriva en verksamhet eller vidta en åtgärd ska skaffa sig den kunskap som behövs med hänsyn till verksamhetens eller åtgärdens art och omfattning för att skydda människors hälsa och miljön mot skada eller olägenhet.		JA	
Miljöbalken (1998:808)	2 kap 3 §	Alla som bedriver eller avser att bedriva en verksamhet eller vidta en åtgärd ska utföra de försiktighetsåtgärder, iaktta de begränsningar och vidta de försiktighetsmått i övrigt som behövs för att förebygga, hindra eller motverka att verksamheten eller åtgärden meför skada eller olägenhet för människors hälsa eller miljön. I samma syfte ska vid yrkesmässig verksamhet användas bästa möjliga teknik. Dessa försiktighetsmått ska vidtas så snart det finns skäl att anta att en verksamhet eller åtgärd kan medföra skada eller olägenhet för människors hälsa eller miljön		JA	

Miljöbalken (1998:808)	2 kap 4 §	Alla som bedriver eller avser att bedriva verksamhet eller vidta en åtgärd ska undvika att använda eller sälja sådana kemiska produkter eller biotekniska organismer som kan befaras medföra risker för människors hälsa eller miljön, om de kan ersättas med sådana produkter eller organismer som kan antas vara mindre farliga. Motsvarande krav gäller i fråga om varor som innehåller eller har behandlats med en kemisk produkt eller bioteknisk organism.		JA	
Miljöbalken (1998:808)	2 kap 5 §	Alla som bedriver en verksamhet eller vidtar en åtgärd ska hushålla med råvaror och energi samt utnyttja möjligheterna till återanvändning och återvinning. I första hand ska förnybara energikällor användas.		JA	
Miljöbalken (1998:808)	2 kap 8 §	Alla som bedriver eller har bedrivit en verksamhet eller vidtagit en åtgärd som medfört skada eller olägenhet för miljön ansvarar till dess skadan eller olägenheten har upphört för att denna avhjälps i den omfattning det kan anses skäligt enligt 10 kap. I den mån det föreskrivs i denna balk kan istället skyldighet att ersätta skadan eller olägenheten uppkomma.			

Miljöbalken (1998:808)	12 kap 11 §	Vilthägn får inte uppföras utan tillstånd av länsstyrelsen på områden där allmänheten får färdas fritt. Tillstånd till vilthägn inom ett strandskyddsområde får meddelas om det finns särskilda skäl.		JA	Beslutet gäller tills vidare.
Miljöbalken (1998:808)	15 kap 1 §	Med avfall avses varje föremål eller ämne som innehavaren gör sig av med eller avser eller är skyldig att göra sig av med.	Borås Djurpark genererar olika sorters avfall.		
Miljöbalken (1998:808)	15 kap 3 §	Med hantering av avfall avses 1. insamling, transport, återvinning, bortskaffande eller annan fysisk befattning med avfall, eller 2. åtgärder som inte innebär fysisk befattning med avfall men som syftar till att avfall samlas in, transporteras, återvinns, bortskaffas eller byter ägare eller innehavare.	Borås Djurpark genererar avfall bl.a i form av gödsel.	JA	
Miljöbalken (1998:808)	15 kap 5 §	Den som innehar avfall skall se till att avfallet hanteras på ett hälso- och miljömässigt godtagbart sätt.		JA	Borås Djurpark har en fungerande avfallssortering.

Artskyddsförordningen (2007:845)	23 §	Det är förbjudet att förvara eller transportera levande djur och växter av de arter som i bilaga till artskyddsförordningen har markerats med N eller n.	Borås Djurpark har tillstånd för att transportera och förvara järv (Gulo gulo).	JA	
Artskyddsförordningen (2007:845)	40 §	Det är förbjudet att utan tillstånd förevisa djur av vilda arter i en djurpark.	Borås Djurpark har tillstånd.	JA	Beslutet gäller till och med den 31 december 2014.
Djurskyddslagen (1988: 534)	19 §	Djurförsök får äga rum endast under förutsättning 1. Att det syfte som avses med verksamheten inte kan uppnås med någon annan tillfredsställande metod utan användning av djur, 2. Att så få djur som möjligt används, 3. Att verksamheten utformas så att djuren inte utsätts för större lidande än vad som är absolut nödvändigt, och 4. Att det vid verksamheten inte används andra djur än sådana som fötts upp för ändamålet.	Borås Djurpark har tillstånd.	JA	Beslutet gäller tills vidare, dock längst till och med den 31 juli 2015.
Djurskyddslagen (1988: 534)	20 §	Vid verksamhet som avses i 19§ skall det finnas 1. Föreståndare som ansvarar för verksamheten ochsom har godkänts av den	Borås Djurpark har tillstånd.	JA	

		myndighet som regeringen bestämmer, 2. Veterinär som ger råd och anvisningar om hur verksamheten skall bedrivas och som bistår vid behandling av djuren, och 3. För verksamheten tillräckligt stor personal som har den utbildning och kompetens som behövs för verksamheten.			
Djurskyddsföror-dningen (1988:539)	20 §	Tillstånd enligt 19§ djurskyddslagen krävs för djurförsök med djur av djurklasserna däggdjur, fåglar, kräldjur, groddjur, fiskar och rundmunnar.	Borås Djurpark har tillstånd.	JA	
Djurskyddsföror-dningen (1988:539)	37 §	En zoologisk trädgård, djurpark eller liknande anläggning får inte tas i bruk för offentlig förevisning av djur innan den har godkänts av länsstyrelsen. Detsamma gäller vid omflyttning av djuren och vid ny-, till- eller ombyggnad av någon betydelse.	Borås Djurpark har tillstånd som gäller för hela djurparken.	JA	Tillståndet för gäller till den 31 december 2015.
Djurskyddsföror-dningen (1988:539)	37 §	En zoologisk trädgård, djurpark eller liknande anläggning får inte tas i bruk för offentlig förevisning av djur innan den har godkänts av länsstyrelsen. Detsamma gäller vid omflyttning av	Borås Djupark innehar djur och tillstånd för fläckig hyena, älg, brunbjörn, antiloparten Bongo samt	JA	Tillstånd för atiloparten Bongo gäller till den 31 december 2018.

		djuren och vid ny-, till- eller ombyggnad av någon betydelse.	egyptisk landsköldpadda.		
Djurskyddsmynd-ighetens föreskrifter (DFS 2004:19)	1 kap 48 §	Om det finns särskilda skäl kan Djurskyddsmyndigheten medge undantag från bestämmelserna i dessa föreskrifter.	Dispensen avser visning av tiger i innomhusmiljö.	JA	Dispens gäller till den 10 januari 2017.
Avfallsförodningen (2011:927)	14 §	Brännbart avfall ska förvaras och transporteras bort skilt från annat avfall.		JA	Verksamheten förvarar avfallet.
Avfallsförodningen (2011:927)	16 §	Farligt avfall får inte blandas eller spädas ut med andra slag av farligt avfall, annat avfall, eller andra ämnen eller material	Borås Djurpark omfattas av farligt avfall.	JA	
Avfallsförordningen (2011:927)	30 §	Insamling av spillolja ska göras separat från annat avfall.	Borås Djurpark omfattas av spilloljor.	JA	
Avfallsförordningen (2011:927)	32 §	I den mån det är tekniskt genomförbart och ekonomiskt rimligt ska den som hanterar en spillolja se till att spilloljan inte blandas med andra slags spilloljor eller blandas med andra typer av avfall eller ämnen på et sätt som försvårar behandlingen av spilloljan.		JA	
Avfallsförordningen (2011:927)	53 §	För att få lämna avfall som uppkommit i en yrkesmässig till någon annan för transport eller annan hantering krävs att den som lämnar avfallet har			Kommunen hämtar majoriteten av avfallet, medan vissa fraktioner transporteras

		kontrollerat att den som ska hantera avfallet (mottagaren) har gjort en anmälan eller har det tillstånd som krävs för hanteringen. Detta gäller inte för avfall som lämnas till kommunen.			bort av en mindre, extern entreprenör.
Avfallsförordningen (2011:927)	55 §	Den som bedriver en yrkesmässig verksamhet där farligt avfall uppkommer ska för varje slag av farligt avfall föra anteckningar om den mängd avfall som uppkommer årligen och vart avfallet tranporteras. Anteckningarna ska bevaras i minst tre år.		JA	
Naturvårdsverkets föreskrifter om skydd mot mark- och vattenförorening vid lagring av brandfarliga vätskor (NFS 2003:24)	Särskild hänvisning till 5 kap	Föreskriften tar bland annat upp hur ofta en tank ska besiktigas och att anordningarna ska var konstruerade så att de är täta och skyddade mot korrosion.	Borås Djurpark har en dieselcistern samt en cistern för eldningsolja.	JA	Cisternen kontrolleras kontinuerligt.
Rådets förordning (EG) nr 338/97	8.1	För att säkerställa ett effektivt skydd av arter av vilda djur och växter kan ytterligare restriktioner fastställas för införsel till och export från gemenskapen av exemplar. Dessa restriktioner kan, såvitt avser levande exemplar, kompletteras med restriktioner på gemenskapsnivå om	Borås djurpark har tillstånd om undantag från bestämmelserna.	JA	

		förvaring eller transport av sådana exemplar inom gemenskapen.			
Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1069/2009	Artikel 12	De bestämmelser om animaliska biprodukter som fastställs i denna förordning bör gälla produkter som inte får användas som livsmedel enligt gemenskapslagstiftningen, särskilt om de inte uppfyller villkoren i lagstiftningen om livsmedelshygien eller då de inte får släppas ut på marknaden som livsmedel eftersom de är osäkra på grund av att de är hälsovådliga eller otjänliga som livsmedel (animaliska biprodukter ”enligt lag”). De bestämmelserna bör dock även gälla produkter av animaliskt ursprung som inte uppfyller vissa bestämmelser avseende eventuell användning som livsmedel eller som är livsmedelsråvaror, även om de i slutändan är avsedda för andra ändamål (animaliska biprodukter”enligt val”).	Borås djurpark har tillstånd för utfodring av animaliska biprodukter.	JA	
Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1069/2009	Artikel 13	För att förhindra risker som är förbundna med vilda djur bör kroppar eller delar av kroppar av sådana djur som misstänks vara infekterade med en överförbar sjukdom omfattas av bestämmelserna i denna	Borås djurpark har tillstånd för utfodring av animaliska biprodukter.	JA	

		förordning. Detta bör dock inte medföra en skyldighet att samla in eller bortskaffa kroppar av vilda djur som dött eller som nedläggs i sin naturliga livsmiljö. Om god jaktsed iakttas får tarmar och andra kroppsdelar av vilt bortskaffas på ett säkert sätt på platsen.			
Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1069/2009	Artikel 14	De bestämmelser som fastställs i denna förordning bör gälla animaliska biprodukter av vattenlevande djur, annat än material från fartyg vars verksamhet omfattas av gemenskapens lagstiftning för livsmedelshygien.	Borås djurpark har tillstånd för utfodring av animaliska bioprodukter.	JA	
Statens jordbruksverks föreskrifter om införsel av djur, sperma, ägg och embryon (SJVFS 1996:24)	2 §	Övergripande information angående införsel av djur, sperma, ägg och embryon.	Borås djurpark har tillstånd enligt 2 §.	JA	Tillstånd gäller till 16 maj 2013
Miljöbalken (1998:808)	Kap 14 5 §	En kemisk produkt eller bioteknisk organism som varken är godkänd enligt 10 § eller omfattas av ett undantag eller en dispens från kravet på godkännande, får användas som bekämpningsmedel endast om det är uppenbart att användningen inte medför risker för människors hälsa eller miljön. Lag (2008:240).		JA	

Miljöbalken (1998:808)	Kap 14 6 §	Den som sprider ett kemiskt eller biologiskt bekämpningsmedel ska 1. göra det på ett sådant sätt att människors hälsa inte skadas eller människor vållas annan olägenhet och så att miljöpåverkan blir så liten som möjligt, och 2. vidta åtgärder för att motverka att medlet sprids utanför det avsedda spridningsområdet. Lag (2008:240).		JA	

Generella föreskrifter och upplysningar

Djurskyddslagen (1988:534)

Djurskyddsförordningen (1988:539)

Statens jordbruksverks föreskrifter om djurhållning i djurparker m.m. (SVFS 2003:77)

Statens jordbruksverks föreskrifter om införsel av djur, sperma, ägg och embryon

(SJVFS 1996:24)

Statens jordbruksverks föreskrift (SJVFS 2004:62)

Vid hantering av gödsel.

Vid uppförande av nya vilthängn gäller tillstånd enligt miljöbalken 12 kap 11 § och hänvisning till Jaktförordningen (1987:905) och Jaktkungörelsen för specifika arter.

Jaktförordningen (1987:905)

Vid omhändertagande av djur